

Näringsutskottets betänkande

1983/84:43

om vissa oljefrågor (prop. 1983/84:110)

Ärendet

I detta betänkande behandlas

dels proposition 1983/84:110 (industridepartementet) om vissa oljefrågor,

dels sju motioner som har väckts med anledning av propositionen,

dels – delvis – en motion från allmänna motionstiden år 1983,

dels – helt eller delvis – fyra motioner från allmänna motionstiden år 1984.

Propositionen och motionerna i berörda delar redovisas i det följande.

Försvarsutskottet har avgivit yttrande (FöU 1983/84:2 y) över propositionen jämte motioner såvitt gäller försörjningsberedskapen på oljeområdet (*bilaga 1*, s. 36).

En förteckning över specialföredragningar etc. i samband med ärendets beredning och över inkomna skrivelser lämnas på s. 7.

En översikt över var i betänkandet de olika förslagen i propositionen och de olika motionsyrkandena behandlas lämnas i *bilaga 2* (s. 44).

Sammanfattning

Regeringens förslag gäller åtgärder som syftar till att trygga landets försörjning med råolja och petroleumprodukter.

Utskottet finner det från energipolitiska och industripolitiska utgångspunkter väl motiverat med ett fortsatt svenskt engagemang i prospektering efter och utvinning av olja och naturgas såsom det föreslås i propositionen. Den statligt stödda verksamheten bör så snart som möjligt bli finansiellt självbärande. För den kommande treårsperioden tillstyrker utskottet regeringens förslag om att riksdagen skall anvisa 600 milj. kr. till statligt stöd för prospektering efter olja och naturgas i Nordsjön och angränsande havsområden. Av det angivna beloppet avses 540 milj. kr. möjliggöra en överbrygging till egenfinansiering av verksamheten inom den statliga Svenska Petroleum-koncernen. Stöd till andra svenska företags prospektering beräknas till 60 milj. kr. för samma period. Utskottet tillstyrker vidare regeringens förslag om en utvidgning av den statliga garantiramen för oljeutvinning m. m. från 4 000 milj. kr. till 8 000 milj. kr. Härvid anför utskottet att garantiramen bör kunna utgöra en stimulans till engagemang i lämpliga utvinningsprojekt som möjliggör en kostnadseffektiv integrering av prospekterings- och utvinningsverksamheten.

I reservationer (m) avstyrks de här nämnda förslagen. Reservenarna betonar vikten av att de insatser som görs inom prospekterings- och utvinningsområdena sker efter affärsmässiga principer utan snedvridande statliga subventioner. I andra reservationer (c) föreslås att visst stöd skall medges under en övergångsperiod, dock till lägre belopp än vad regeringen har föreslagit.

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag om ett aktieägartillskott om 214 milj. kr. till Svenska Petroleum. Ett sådant tillskott bör enligt utskottet kunna innebära en konsolidering av koncernens finansiella situation och möjliggöra en tillfredsställande avkastning på ägarkapitalet. Utskottet uttrycker vidare tillfredsställelse över att förhandlingar nu pågår i syfte att noga pröva förutsättningarna för en närmare samverkan mellan Svenska Petroleum och det kooperativa OK.

I en reservation (m) avstyrks regeringens förslag. Reservenarna finner det inte affärsmässigt välbetänkt att tillföra Svenska Petroleum resursförstärkningar i den omfattning som regeringen föreslår. De anför att Svenska Petroleums förvärv av Svenska Fina AB inger betänkligheter. Två reservationer gäller Svenska Petroleums engagemang på drivmedelsmarknaden. I den ena (fp) begärs ett uttalande av riksdagen att det är olämpligt att Svenska Petroleum engagerar sig på drivmedelsmarknaden. Den andra reservationen (vpk) går ut på att Svenska Petroleums engagemang på denna marknad skall uppskjutas tills gränsdragningen mellan Svenska Petroleum och OK har klarlagts.

Bl. a. för att det skall bli möjligt med en avyttring av aktier i Svenska Petroleum till OK, om de pågående förhandlingarna skulle leda fram till en sådan lösning, tillstyrker utskottet att regeringen bemyndigas att vidta vissa åtgärder för att minska statens andel i bolaget. I en reservation (m) begärs en plan för avveckling av Svenska Petroleum. En annan reservation (c, fp) tar sikte på börsintroduktion av bolaget.

Ett enigt utskott ställer sig bakom regeringens förslag om att de aktier i Svenska Petroleum som förvaltas av statens vattenfallsverk fortsättningsvis skall redovisas direkt under industridepartementet och att verkets statskapital som följd härav skall sättas ned.

Utskottet tillstyrker också i enighet regeringens förslag om ett ändrat oljelagringsprogram och om vissa anslag för beredskapslagring m.m. Näringsutskottet går därvid på samma linje som försvarsutskottet i dess yttrande (FöU 1983/84:2 y) i ämnet. De motioner som berör denna fråga avstyrks sålunda.

Två motionsyrkanden (vpk) från allmänna motionstiden om oljeersättningsprogrammet resp. om överförande av den privata oljeindustrin i samhällelig och kooperativ ägo avstyrks med reservationer från vänsterpartiet kommunisterna.

Propositionen

Huvudsakligt innehåll

I propositionen föreslås åtgärder med syfte att, inom ramen för de övergripande energipolitiska riktlinjerna, trygga landets försörjning av råolja och petroleumprodukter.

Mot bakgrund av den internationella oljemarknadens utveckling analyseras Sveriges relationer till de oljeproducerande länderna samt förutsättningarna för internationellt samarbete på energiområdet. I propositionen föreslås att nuvarande system för statligt stöd till prospektering efter olja, naturgas eller kol ersätts av ett särskilt finansierat program.

Garantiramen för utvinning av olja m. m. föreslås bli utvidgad.

Vidare läggs förslag fram om en delvis ny verksamhetsinriktning för Svenska Petroleum AB (SP). Det föreslås att bolaget skall tillföras medel för att få kommersiella möjligheter att delta i och genomföra strukturinsatser.

I propositionen föreslås också ett ändrat oljelagringsprogram. Utgångspunkten har därvid varit att det minskade lagringsbehovet så långt möjligt skall tillgodoräknas staten. Skälet till detta är dels det statsfinansiella läget, dels det faktum att näringslivets tvångslager har byggts upp med hjälp av statsmedel. De föreslagna ändringarna i oljelagringsprogrammet medför ändringar i lagen (1957:343) om oljelagring m. m. och i förordningen (1957:344) om oljeavgift m. m. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1984.

Förslag

Regeringen har – efter föredragning av statsrådet Birgitta Dahl – föreslagit (s. 90 f.) att riksdagen

1. antar ett i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1957:343) om oljelagring m. m. (avsnitt 8.8),

2. antar ett i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i förordningen (1957:344) om oljeavgift m. m. (avsnitt 8.8),

3. godkänner av föredragande statsrådet förordade grunder för statligt stöd till prospekterings- och utvinningsverksamhet vad gäller olja och naturgas (avsnitt 6.5),

4. till Program för prospektering efter olja och naturgas på statsbudgeten för budgetåret 1984/85 under tolfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 600 000 000 kr. (avsnitt 6.5),

5. bemyndigar regeringen att besluta om ändrade villkor för tidigare beviljade särskilda bidrag för prospektering i enlighet med vad föredragande statsrådet har förordat (avsnitt 6.5),

6. till Aktieägartillskott till Svenska Petroleum AB på statsbudgeten för budgetåret 1984/85 under tolfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 214 000 000 kr. (avsnitt 7.4.3),

7. bemyndigar fullmäktige i riksgäldskontoret att i enlighet med vad föredragande statsrådet förordnat ikläda staten garanti, inkl. tidigare lämnat bemyndigande, med sammanlagt högst 8 000 000 000 kr. i samband med åtaganden för utvinning m. m. av olja, naturgas eller kol (avsnitt 6.5),

8. bemyndigar regeringen att avyttra statens aktier i Svenska Petroleum AB eller eljest i enlighet med vad föredragande statsrådet anfört vidta åtgärder för att minska statens andel i bolaget (avsnitt 7.4.3),

9. bemyndigar regeringen att överta de av statens vattenfallsverk förvalta- de aktierna i Svenska Petroleum AB samt skuldförbindelsen för det av vattenfallsverket till bolaget lämnade förlagslånet (avsnitt 7.4.4),

10. bemyndigar regeringen att nedsätta statens vattenfallsverks ej förränt- ningspliktiga statskapital med 202 500 000 kr. (avsnitt 7.4.4),

11. godkänner de riktlinjer för ett reviderat program för beredskapslag- ring av råolja och oljeprodukter t. o. m. lagringsåret 1986/87 samt de ändringar i grunderna för tvångslagring som föredragande statsrådet har förordnat (avsnitt 8.3).

Regeringen har vidare framlagt förslag om vissa anslag för budgetåret 1984/85. Under angivna punkter föreslås:

H 1. Drift av beredskapslager (s. 95)

att riksdagen till Drift av beredskapslager för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 637 381 000 kr.,

H 2. Beredskapslagring och industriella åtgärder (s. 95 f.)

att riksdagen till Beredskapslagring och industriella åtgärder för budget- året 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 7 455 000 kr.,

H 3. Särskilda kostnader för lagring av råolja och flygdriv- medel (s. 96)

att riksdagen till Särskilda kostnader för lagring av råolja och flygdrivme- del för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Motionerna

De motioner som har väckts *med anledning av proposition 1983/84:110* är följande:

1983/84:2646 av Tage Sundkvist m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen

1. godkänner de riktlinjer för statligt stöd till prospekterings- och utvin- ningsverksamhet vad gäller olja och naturgas som förordas i motionen,

2. som sin mening uttalar att något statligt stöd för utvinning och prospektering efter kol inte skall utgå,

3. till Program för prospektering efter olja och naturgas på statsbudgeten för budgetåret 1984/85 under tolfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 100 000 000 kr. i enlighet med vad som förordas i motionen,

4. bemyndigar fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garantiåtaganden, inkl. tidigare lämnade bemyndiganden[,] om högst 5 000 000 000 kr., i samband med åtaganden för utvinning m. m. av olja och naturgas i enlighet med vad som förordas i motionen,

5. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om Svenska Petroleum AB:s verksamhet och inriktning.

1983/84:2647 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen uttalar att Svenska Petroleums introduktion på drivmedelsmarknaden bör uppskjutas till dess gränsdragningen mellan bolaget och OK är klar,

1983/84:2648 av Nic Grönvall (m), vari hemställs att riksdagen

1. ej lämnar sitt stöd till de av regeringen angivna grunderna för statligt stöd till prospektering och utvinningsverksamhet,

2. avslår regeringens hemställan om reservationsanslag om 600 milj. kr. för program för prospektering efter olja och gas,

3. avslår regeringens hemställan om reservationsanslag om 214 milj. kr. för aktieägartillskott till Svenska Petroleum AB,

4. avslår regeringens begäran att avyttra statens aktier i Svenska Petroleum AB utan riksdagens vidare godkännande,

5. hos regeringen begär omedelbara åtgärder för avveckling av verksamheten i Svenska Petroleum Exploration AB,

6. hos regeringen begär att ett program framläggs för riksdagens godkännande för upptagande i Svenska Petroleum AB av nya aktieägare i syfte att bereda möjligheter för bolaget att bedriva sådan verksamhet som i motionen angivits,

1983/84:2649 av Ivar Franzén (c), vari hemställs att riksdagen avslår proposition 1983/84:110 i den del som avser ökad lagring av bensin och hos regeringen anholder om förslag som främjar omfattande produktion av etanol enligt de riktlinjer som redovisats i denna motion,

1983/84:2650 av Kjell Johansson (fp), vari hemställs att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om olämpligheten av att SP engagerar sig på bensinmarknaden,

2. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förlängd övergångstid i fråga om oljelagringen,

1983/84:2651 av Staffan Burenstam Linder m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utförsäljning av AB Svenska Petroleum,

2. avslår de av regeringen förordade grunderna för statligt stöd till prospekterings- och utvinningsverksamhet vad gäller olja och naturgas,

3. avslår regeringens förslag att till Program för prospektering efter olja

och naturgas på statsbudgeten för budgetåret 1984/85 under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 600 000 000 kr.,

4. avslår regeringens förslag att bemyndiga regeringen att besluta om ändrade villkor för tidigare beviljade särskilda bidrag för prospektering,

5. avslår regeringens förslag att till Aktieägartillskott till Svenska Petroleum AB på statsbudgeten för budgetåret 1984/85 under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 214 000 000 kr.,

6. avslår regeringens förslag att bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti, inkl. tidigare lämnat bemyndigande, med sammanlagt högst 8 000 000 kr., i samband med åtaganden för utvinning m. m. av olja, naturgas eller kol,

1983/84:2652 av Wiggo Komstedt (m), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om lagring av råolja och oljeprodukter.

De motioner från allmänna motionstiden år 1984 som behandlas här är följande:

1983/84:913 av Thorbjörn Fäldin m. fl. (c), vari – med motivering i motion 1983/84:911 – hemställs att riksdagen beslutar att inköpen av olja för beredskapslagring under budgetåret 1984/85 minskas med 150 000 m³,

1983/84:1367 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt gäller hemställan att riksdagen

2. uttalar att en fortsatt snabb minskning av oljeanvändningen f. n. inte är nödvändig,

4. hos regeringen hemställer om förslag om överförande av den privata oljeindustrin i samhällelig och kooperativ ägo,

1983/84:2208 av Ivar Franzén (c), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kraven på beredskapslagring av olja snabbare bör anpassas till aktuell oljeförbrukning,

1983/84:2364 av Nic Grönvall (m), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om utförsäljning av aktier i Svenska Petroleum AB till svenska näringslivet.

Den motion från allmänna motionstiden år 1983 som behandlas här är

1982/83:1108 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt gäller hemställan (2) att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag om att den privata oljeindustrin överförs i samhällelig och kooperativ ägo.

Ärendets beredning

Utskottet har i samband med behandlingen av propositionen och motionerna genom föredragningar och utfrågningar fått del av redogörelser och synpunkter i olika frågor från företrädare för följande organisationer och företag:

 beträffande prospektering och oljeutvinning m. m.: Götaverken Arendal AB, Oljekonsumenternas förbund, Salén Energy AB, Svenska Petroleum AB och Volvo Energi AB,

 beträffande bestämmelser om försörjningsberedskapen på oljeområdet: Norsk Hydro Olje AB,

 beträffande produktion, distribution och användning av etanol: Stiftelsen Svensk etanolutveckling, Svenska lantmännens riksförbund (SLR), Agroenergi AB, Alfa-Laval AB, Svenska petroleum institutet, Svensk drivmedelsteknik AB, Oljekonsumenternas förbund, Bilindustriföreningen, Saab-Scania AB och Volvo Personvagnar AB.

Sveriges industriförbund, Svenska cellulosa- och pappersbruksföreningen och Norsk Hydro Olje AB har inkommit med skrivelser om vissa frågor rörande försörjningsberedskapen på oljeområdet.

Vissa uppgifter om oljemarknaden

Oljeleveranser i Sverige

Leveranserna av flytande bränslen och drivmedel på den svenska marknaden sjönk under år 1983 jämfört med föregående år. Nedgången blev 2,3 miljoner kubikmeter eller 11 %. Oljeleveranserna har inte sedan början av 1960-talet varit lägre än under år 1983.

Av följande sammanställning framgår utvecklingen av oljeleveranserna sedan år 1979. Inom loppet av fyra år har volymerna sammanlagt minskat med 10,8 miljoner kubikmeter eller med 38 %.

Oljeleveranser i miljoner kubikmeter

(exkl. utrikes bunkers)

	1983	1982	1979	% 1982-1983	% 1979-1983
Motorbensin	4,8	4,7	4,9	+ 2	- 2
Diesellojor	2,2	2,3	2,6	- 4	- 15
Övriga drivmedel	0,9	0,9	0,9	± 0	± 0
Tunna eldningsoljor	4,9	5,7	8,5	- 14	- 42
Tjocka eldningsoljor	4,9	6,4	11,6	- 23	- 58
Summa	17,7	20,0	28,5	- 11	- 38

Eldningsoljorna och speciellt de tjockare kvaliteterna, vilka används främst inom industrin samt för fjärrvärme och elproduktion, uppvisar den största tillbakagången. Totalt har leveranserna av eldningsoljor uttryckt i volym halverats sedan år 1979.

Oljeföretagens andelar av oljemarknaden

Tio rikstäckande oljeföretag – ARA-JET AB, Svenska BP AB, Svenska Esso AB, Svenska Fina AB, Svenska Gulf Oil AB¹, Mobil Oil AB, Oljekonsumenternas förbund (OK), Svenska Petroleum AB, AB Svenska Shell och Texaco Oil AB – svarade år 1983 tillsammans för 94,9 % resp. 94,6 % av den totala försäljningen i landet av bensin och dieselbrännolja – en ökning med 0,1 procentenheter resp. en sänkning med 1,9 procentenheter sedan år 1982. Av den totala försäljningen av eldningsolja I svarade dessa företag samma år för 87,1 %, vilket var en sänkning med 1,9 procentenheter jämfört med år 1982. När det gäller de tjocka eldningsoljekvaliteterna svarade de nämnda företagen för en något mindre andel av marknaden, nämligen för 64,7 % resp. 62,4 % under åren 1983 och 1982.

Som framgår av följande sammanställning var OK och Shell under år 1983 de två största företagen på bensinmarknaden med andelar av den totala bensinförsäljningen på 20,1 % resp. 20,0 %. Beträffande dieselbrännolja var Shell och BP störst med 22,7 % resp. 15,2 %. OK, ARA och Shell hade de största andelarna av marknaden för eldningsolja I, OK med 16,6 %, ARA med 13,4 % och Shell med 12,9 % av den totala försäljningen av eldningsolja I. De företag som ökade sina marknadsandelar för bensin mest under år 1983 var Shell och ARA. Sälunda ökade Shell under 1983 sin marknadsandel för bensin från 19,5 % till 20,0 %, medan ARA ökade sin andel från 2,2 % till

Oljeföretagens marknadsandelar åren 1983 och 1982 (%)

Företag	Motorbensin		Dieselbrännolja		Eo I		Eo II-V	
	1983	1982	1983	1982	1983	1982	1983	1982
ARA	2,7	2,2	1,8	1,3	13,4	12,8	4,6	4,4
BP	13,8	14,4	15,2	17,8	8,0	9,1	17,6	18,3
Esso	12,5	12,3	9,4	7,4	5,7	5,2	2,3	2,0
Fina	2,4	2,3	3,3	3,4	3,7	3,4	2,4	2,2
Gulf	10,5	10,6	9,2	10,5	8,6	8,5	0,3	0,1
Mobil	4,4	4,5	1,9	1,8	2,9	2,9	0,4	0,2
OK	20,1	21,0	14,0	12,4	16,6	17,8	13,3	12,5
Shell	20,0	19,5	22,7	22,0	12,9	12,7	9,4	8,6
SP	0,7	0,5	7,7	9,7	9,8	10,6	12,8	12,9
Texaco	7,8	7,5	9,4	10,2	5,5	6,0	1,6	1,2
Övriga	5,1	5,2	5,4	3,5	12,9	11,0	35,3	37,6
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ Bolaget förvärvades av Kuwait Petroleum Corporation i maj 1983.

2,7 %. OK svarade för den största minskningen av marknadsandelarna för bensin – från 21,0 % till 20,1 %. Beträffande eldningsolja I ökade ARA sin marknadsandel mest, från 12,8 % år 1982 till 13,4 % år 1983. Även på detta område svarade OK för den största minskningen – från 17,8 % till 16,6 %. Beträffande de tjocka eldningsoljorna hade år 1983 BP, OK och SP de största andelarna av marknaden, 17,6 %, 13,3 % resp. 12,8 %.

Utskottet

Inledning

Energipolitiken är inriktad på utveckling mot ett energisystem i huvudsak grundat på varaktiga, helst förnybara och inhemska, energikällor med minsta möjliga miljöpåverkan. Ett centralt mål är enligt de av statsmakterna våren 1981 (prop. 1980/81:90, NU 1980/81:60, rskr 1980/81:381) antagna riktlinjerna för energipolitiken att oljeberoendet kraftigt skall minskas.

Regeringen anger i den nu föreliggande propositionen (s. 10) att målet för den statliga oljepolitiken är att inom ramen för de övergripande energipolitiska riktlinjerna trygga landets försörjning med råolja och petroleumprodukter till rimliga samhällsbara kostnader. Detta måste ske på ett sätt som beaktar och tar till vara svenska industriella intressen.

Åtgärder som har särskilt stor betydelse när det gäller att förbättra försörjningstryggheten är enligt regeringen

- att fortsätta och effektivisera engagemanget från svensk sida i prospektering och utvinning,
- att förstärka relationerna med oljeproducerande länder,
- att föra en flexibel oljehandelspolitik,
- att säkra en tillräcklig svensk raffinaderikapacitet,
- att aktivt medverka i ett internationellt samarbete i energipolitiska frågor,
- att vidmakthålla ett direkt statligt engagemang i oljeverksamheten via Svenska Petroleum AB.

Som bakgrund till regeringens överväganden och förslag lämnas i propositionen (s. 11 f.) en redogörelse för några viktiga drag i utvecklingen på den internationella och nordiska oljemarknaden. Här erinras bl. a. (s. 28 f.) om det avtal som i mars 1981 undertecknades mellan Sveriges och Norges regeringar om ekonomiskt samarbete, särskilt på industri- och energiområdena. Det framgår av propositionen (s. 30) att regeringen anser det vara av stor betydelse att de norska och svenska regeringarna håller nära kontakt i oljepolitiska frågor av gemensamt intresse.

I anslutning till detta uttalande vill utskottet här betona att det enligt dess uppfattning finns ett klart svenskt intresse av att relationerna med oljeproducerande länder utvecklas. Norge intar härvid en särställning. De goda förutsättningarna för samarbete inom energi- och industriområdena återspeglas bl. a. i 1981 års norsk-svenska samarbetsavtal. Till detta avtal är fogat

ett särskilt s. k. oljeprotokoll som rör bl. a. frågan om leveranser och marknadsföring av råolja och produkter. Enligt protokollet skall priser och andra leveransvillkor fastställas efter avtal mellan berörda företag. Möjligheterna att utvidga detta samarbete diskuteras fortlöpande mellan den norska och den svenska regeringen. Härvid har enligt vad utskottet har erfarit diskuterats om oljeprotokollet behöver följas upp och eventuellt utvidgas till att omfatta ytterligare områden. Skälet till detta är de betydande förändringar som har skett på oljemarknaden sedan avtalet undertecknades.

I det följande behandlar utskottet regeringens förslag om statligt stöd till prospektering och utvinning av olja m. m. och om en delvis ny inriktning på Svenska Petroleum AB:s verksamhet liksom de motioner som har väckts med anledning av propositionen. Också ett antal motioner från allmänna motionstiden tas upp i sammanhanget. Av motionerna och av den följande framställningen framgår de olika partiernas ståndpunkter i de sakfrågor som här behandlas liksom också i vissa mera övergripande energipolitiska frågor. Utskottet tar i ett avslutande avsnitt upp regeringens förslag till ett ändrat oljelagringsprogram. I denna fråga har försvarsutskottet yttrat sig till näringsutskottet (FöU 1983/84:2 y).

Oljeprospektering och oljeutvinning

Riktlinjer

Regeringens förslag om riktlinjer för statliga stöd till prospekterings- och utvinningsverksamhet vad gäller olja och naturgas läggs fram mot bakgrund av en inledande översikt. Den innehåller bl. a. en beskrivning av finansieringsformer för svensk prospektering och av det nu gällande statliga garantisystemet för oljeutvinning. Det framgår också av redogörelsen att Svenska Petroleum AB (SP) har inkommit till regeringen med en skrivelse angående inriktningen och finansieringen av den statliga oljeprospekterings- och oljeutvinningsverksamheten.

Det nuvarande statliga prospekteringsstödet omfattar olja, naturgas och kol. Stödet lämnas i form av bidrag till kostnaderna för prospekteringsprojekt efter beslut av regeringen i varje särskilt fall. Det finns två former av bidrag, dels allmänna bidrag med högst 50 % av kostnaderna, dels särskilda bidrag med upp till 100 % av kostnaderna. Särskilda bidrag beviljas endast till de statliga bolagen Svenska Petroleum AB och Svenska Petroleum Exploration AB (dotterbolag till det förstnämnda, se s. 15). De syftar till att möjliggöra en viss från nationell försörjningssynpunkt angelägen prospektering. Bidrag skall normalt förenas med villkor om bl. a. hemtagning till Sverige av råolja vid eventuell utvinning. Bidragssystemet finansieras på så sätt, att en del av inkomsterna av den särskilda avgiften för vissa oljeprodukter – f. n. 12 kr./m³ olja och 2 öre/l bensin – tillförs oljeprospekteringsfonden.

År 1975 infördes en statlig garanti för oljeutvinning m. m. Garantin gäller

även för naturgas och kol. En förutsättning för att garanti skall ställas är att verksamheten är av väsentlig betydelse för svensk energiförsörjning. Staten kan tillförsäkras option på den eventuella produktionen eller del därav.

Med den erfarenhet som har byggts upp genom det hittillsvarande statliga stödet till prospektering och utvinning finns det enligt föredragande statsrådet goda möjligheter för de företag som är verksamma på området att effektivisera insatserna för att snabbare än hittills kunna komma in i och få del av kommersiellt utvinningsbara projekt. För att detta skall uppnås föreslås det statliga stödet till prospektering och utvinning i vissa avseenden förändras fr. o. m. den 1 juli 1984. Sammanfattningsvis innebär de av regeringen förordade (s. 42 f.) grunderna för statligt stöd till prospekterings- och utvinningsverksamhet vad gäller olja och naturgas följande.

En utgångspunkt är att energipolitiska och industripolitiska skäl talar för ett fortsatt svenskt engagemang i prospektering efter och utvinning av olja och naturgas. Strävan bör därvid vara att verksamheten så fort som möjligt skall bli finansiellt självbärande i det avseendet att de överskott som kan genereras ur nuvarande och kommande produktionsdeltagande kan användas för finansiering av fortsatta prospekteringsinsatser. Särskilt viktigt är att satsningar på prospektering och utvinning görs på sådant sätt att möjligheterna att uppnå positiva industripolitiska effekter tas till vara. En förutsättning härför är då att insatserna kan koncentreras till Nordsjön och angränsande havsområden samt att prospektering och utvinning integreras för att möjliggöra att kostnaderna kan hållas nere.

Det är regeringens mening att prospekteringsstödet fortsättningsvis skall ges i huvudsak enligt nuvarande ordning. Villkoren för stödet föreslås emellertid kunna få ändras så att Svenska Petroleum ges ökat incitament till att driva verksamheten så affärsmässigt som möjligt. Så kan ske, anför det, genom en övergång från projektf finansiering till programfinansiering och genom en ändring av villkoren för stödet så att SP-koncernen får ta ökad risk för den verksamhet som bedrivs men också får del av den ekonomiska nytta som olika projekt kan generera.

Regeringen hemställer vidare (s. 43) om ett bemyndigande av riksdagen att få besluta om ändrade villkor för tidigare beviljade särskilda bidrag för prospektering på sådant sätt att Svenska Petroleum ges incitament att driva verksamheten med den nyss angivna inriktningen.

För utnyttjande av garantier i samband med åtaganden för utvinning m. m. av olja, naturgas och kol föreslås att de nuvarande förutsättningarna skall gälla även fortsättningsvis (s. 44).

Regeringens förslag om grunderna för statligt stöd till prospekterings- och utvinningsverksamhet i vad avser olja och naturgas tas upp i tre motioner.

I motion 1983/84:2651 (m) begärs att riksdagen skall avslå regeringens förslag till grunder för det här aktuella stödet liksom också förslaget om bemyndigande för regeringen om att besluta om ändrade villkor för tidigare beviljade särskilda bidrag för prospektering. Motionärerna anför att det inte

är motiverat med statliga subventioner för oljeprospektering i Nordsjön. Också i motion 1983/84:2648 (m) framförs önskemål om att riksdagen inte skall godkänna de av regeringen angivna grunderna för stödet.

I förhållande till regeringens förslag ändrade riktlinjer för statligt stöd till prospekterings- och utvinningsverksamhet vad gäller olja och naturgas krävs också i motion 1983/84:2646 (c). Statligt stöd till prospektering borde enligt motionärerna i princip avse insatser inom landet. De företag som vill bedriva prospektering utomlands borde få göra detta på egen risk. Det föreslås dock att stöd under en övergångsfas skall kunna utgå för insatser i Nordsjön.

Utskottet delar regeringens uppfattning att det från såväl energipolitiska som industripolitiska utgångspunkter är väl motiverat med ett fortsatt svenskt engagemang i prospektering efter och utvinning av olja och naturgas. Givetvis måste aktiviteterna bedrivas till rimliga kostnader för staten. En utgångspunkt för insatserna bör vara att verksamheten så snart detta är möjligt skall bli finansiellt självbärande. Verksamheten bör koncentreras till Nordsjön och angränsande havsområden. I syfte att kostnaderna skall hållas nere bör insatserna inom områdena prospektering och utvinning integreras. Utskottet anser liksom regeringen att Svenska Petroleum genom ändrade stödvillkor bör ges ökat incitament att driva verksamheten så affärsmässigt som möjligt. Av vad utskottet här har anfört framgår att utskottet tillstyrker de av regeringen förordade grunderna för stöd till prospekterings- och utvinningsverksamhet vad gäller olja och naturgas. Utskottet avstyrker de nu behandlade delarna av motionerna 1983/84:2651 (m), 1983/84:2648 (m) och 1983/84:2646 (c).

I konsekvens med vad utskottet har anfört om grunder för den fortsatta stödverksamheten tillstyrker utskottet regeringens förslag om ändrade villkor för tidigare beviljade särskilda bidrag för prospektering. Följaktligen avstyrker utskottet ifrågavarande del av motion 1983/84:2651 (m).

Anslag

Den medelstilldelning som regeringen föreslår för stöd till prospektering efter olja och naturgas gäller verksamhet inom dels SP-koncernen, dels andra svenska företag. Statens kostnader för att möjliggöra en överbryggnings till egenfinansiering av SP-koncernens prospekteringsverksamhet beräknas (s. 44) till 540 milj. kr. Beloppet skall även täcka kostnader för administration och för industrisamarbete. Eventuella prospekteringsinsatser därutöver skall finansieras av Svenska Petroleum.

När det gäller stöd till andra svenska företags prospektering beräknas för den kommande treårsperioden ca 60 milj. kr. Stödet bör enligt regeringen utgå enligt de villkor som gäller för de nuvarande allmänna bidragen. Det skall dock endast kunna utgå till prospekteringsverksamhet i Nordsjön eller angränsande havsområden.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att det nuvarande systemet för

stöd till prospekteringsverksamhet avslutas vid utgången av innevarande budgetår. För den kommande treårsperioden föreslås riksdagen anvisa 600 milj. kr. i form av ett reservationsanslag på statsbudgeten för budgetåret 1984/85. Det föreslagna anslaget, benämnt Program för prospektering efter olja och naturgas, skall även täcka tillkommande kostnader för redan ingångna åtaganden samt kostnader för administration m. m.

I de tre motioner som utskottet har behandlat i föregående avsnitt framförs krav som också gäller det här aktuella anslaget. Riksdagen föreslås i motionerna 1983/84:2651 (m) och 1983/84:2648 (m) avslå regeringens förslag om anslag till prospektering efter olja och naturgas. I motion 1983/84:2646 (c) förordas ett i förhållande till regeringens förslag lägre anslag. Sålunda föreslås ett reservationsanslag för det kommande budgetåret om 100 milj. kr. utöver disponibla, ej utnyttjade medel. Medlen skall kunna användas för ny verksamhet, och de skall fördelas så att 80 milj. kr. avsätts för Svenska Petroleums verksamhet och 20 milj. kr. för övriga företag. Motionärerna begär också att riksdagen skall uttala som sin mening att något stöd till prospektering efter kol inte skall utgå.

Utskottet finner det av regeringen föreslagna anslaget vara väl avvägt. Den förordade medelstildelningen bör ge Svenska Petroleum möjlighet att nå en egenfinansiering av prospekteringsverksamheten. Den bör också kunna stimulera andra svenska företag till viss prospektering i Nordsjön eller i angränsande havsområden. Sammantaget räknar utskottet med att de insatser som görs på detta område skall få positiva effekter från såväl energipolitiska som industripolitiska utgångspunkter. Utskottet tillstyrker således propositionen i denna del och avstyrker motsvarande delar av motionerna 1983/84:2651 (m), 1983/84:2648 (m) och 1983/84:2646 (c).

Vad gäller kravet i motion 1983/84:2646 (c) på att statligt stöd till prospektering efter kol inte skall utgå vill utskottet erinra om att ifrågavarande anslag inte är avsett för kolprospektering. Motionen avstyrks därför i denna del.

I propositionen framhålls att deltagande i utvinningsprojekt är en viktig förutsättning för att prospekteringskostnaderna skall kunna hållas på en rimlig nivå. Den statliga garantiramen för oljeutvinning m. m. är, anför föredragande statsrådet (s. 44), ett viktigt medel för att stimulera engagemang i sådana projekt. Garantiramen, som nu uppgår till 4 000 milj. kr., är i det närmaste ianspråktagen. Regeringen föreslår mot bakgrund av de hittillsvarande erfarenheterna med statliga garantier för utvinning av olja, gas och kol att kreditramen skall utvidgas med 4 000 milj. kr. till 8 000 milj. kr.

Det finns enligt vad som anförs i motion 1983/84:2651 (m) inte anledning att ha ett statligt stöd av den angivna typen. På sikt bör, heter det, denna kreditgaranti tas under omprövning i syfte att statens hela engagemang skall avvecklas.

Enligt motion 1983/84:2646 (c) borde en viss kreditgarantiram få finnas

kvar under en övergångsfas. Motionärerna föreslår att staten skall kunna ikläda sig garantiförpliktelser för utvinning av olja och naturgas inom en ram av 5 000 milj. kr. inkl. tidigare lämnade garantier. Några garantier för kolutvinning skall däremot inte lämnas.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag om garantier i samband med åtaganden för utvinning av olja, naturgas eller kol. Fullmäktige i riksgäldskontoret bör sålunda bemyndigas att för det angivna ändamålet ikläda staten garanti, inkl. tidigare lämnat bemyndigande, med sammanlagt högst 8 000 milj. kr.

Den statliga garantiramen bör enligt utskottets uppfattning bl. a. kunna utgöra en stimulans till engagemang i lämpliga utvinningsprojekt som möjliggör en kostnadseffektiv integrering av prospekterings- och utvinningsverksamheten. Utskottet avstyrker alltså de här behandlade delarna av motionerna 1983/84:2651 (m) och 1983/84:2646 (c).

Svenska Petroleum AB:s verksamhet

Inledning

Svenska Petroleum AB (SP) bildades år 1975. I samband med 1976 års oljepolitiska beslut (prop. 1975/76:124, NU 1975/76:44, rskr 1975/76:262) angav statsmakterna vissa riktlinjer för bolagets verksamhet. Bolaget tilldelades därvid en central roll som kommersiellt instrument för statens oljepolitik, med uppgift att bedriva verksamhet inom olika från försörjnings-synpunkt betydelsefulla led av oljehantering.

Till följd av utvecklingen på oljemarknaden under år 1979 skedde en snabb expansion av Svenska Petroleum's verksamhet. I syfte att förbättra landets försörjningssituation träffade bolaget råoljeavtal med olika oljeproducenter. Andelar i två svenska raffinaderier förvärvades. Bolagets försäljning på den svenska marknaden ökade också kraftigt. Från år 1978 till år 1979 sjufaldigades omsättningen.

Mot denna bakgrund beslöts hösten 1979 (prop. 1979/80:33, NU 1979/80:25, rskr 1979/80:134) om ett kapitaltillskott till Svenska Petroleum med 300 milj. kr. Tillskottet hänförde sig till den betydande ökning av bolagets rörelse som hade skett under år 1979. Våren 1981 fattades beslut om ett ytterligare kapitaltillskott med 225 milj. kr. (prop. 1980/81:90 bil. 1, NU 1980/81:60, rskr 1980/81:381) i syfte att förbättra bolagets soliditet.

I 1979 års beslut om riktlinjer för energipolitiken (prop. 1979/80:33, NU 1979/80:25, rskr 1979/80:134) angavs att bolagets verksamhet borde inriktas framför allt mot områden där bolaget kunde bidra till att förbättra försörjningstryggheten på en osäker oljemarknad. Detta slogs också fast i riksdagens energipolitiska beslut våren 1981. I proposition 1981/82:61 om kapitaltillskott till Svenska Petroleum angavs bl. a. att frågan om bolagets roll inom ramen för den svenska energipolitiken senare skulle tas upp till

prövning efter det att visst underlagsmaterial hade framtagits av bolaget.

Enligt förslag i den nämnda propositionen beslöt riksdagen i slutet av år 1981 om ett kapitaltillskott från de båda hälftenägarna Statsföretag AB och statens vattenfallsverk på 670 milj. kr. för att täcka bolagets samlade förluster (NU 1981/82:19, rskr 1981/82:128). Statsföretags aktier har sedermera överlåtits på staten. Aktierna redovisas direkt under industridepartementet (prop. 1982/83:68, NU 1982/83:25, rskr 1982/83:181).

Av följande sammanställning framgår Svenska Petroleums (moderbolagets) försäljnings- och resultatutveckling (milj. kr.) åren 1978–1983. Negativa tal anges inom parentes.

	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Rörelseintäkter	457	3 228	9 984	11 672	6 856	6 779
Resultat efter finansnetto	4	240	(375)	(578)	64	(32)
Resultat före bokslutsdispositioner och skatt	1	0	(134)	84	64	(32)

Som framgår av sammanställningen medförde verksamheten år 1979 ett betydande överskott, varpå avsevärda förluster uppstod under de två närmast följande åren. År 1982 redovisades ett resultat efter finansnetto om 64 milj. kr., medan förra årets resultat innebar en förlust på ca 32 milj. kr. SP-koncernens rörelseintäkter uppgick förra året till ca 7 060 milj. kr. Koncernen redovisade en förlust på ca 30 milj. kr.

Svenska Petroleums marknadsandelar beräknas år 1983 uppgå till knappt 1 % för bensin, ca 8 % för dieselbrännolja, ca 10 % för eldningsolja I och ca 13 % för de tjocka eldningsoljorna III–V.

Den 1 mars 1984 förvärvade Svenska Petroleum 100 % av aktierna i Svenska Fina AB (Fina), ett helägt dotterbolag till det belgiska oljeföretaget Petrofina Société Anonyme (Petrofina). Svenska Fina AB svarade under de senaste åren för omkring 1 % av Petrofinas försäljning i hela världen. Finas marknadsandel för bensin uppgick förra året till drygt 2 %.

Svenska Petroleum Exploration AB är ett helägt dotterföretag till Svenska Petroleum AB. Målet för bolaget är att genom egen prospektering eller förvärv av andelar i fyndigheter etablera deltagande i produktion av olja eller naturgas, som direkt eller indirekt kan tillföras den svenska marknaden.

Kapitaltillskott m. m.

Målet för SP-koncernens verksamhet bör, anför föredragande statsrådet (s. 53), vara att med i huvudsak affärsmässig inriktning bidra till att ge landet en god försörjningstrygghet. Detta ställer stora krav på bolaget och förutsätter att kunnande och resurser tillvaratas och vidareutvecklas. Samtidigt är det dock enligt föredraganden rimligt att bolaget så långt möjligt ges affärsmässiga förutsättningar för att kunna motsvara det angivna målet. Det

framgår av propositionen (s. 53) att Svenska Petroleum i sin tidigare nämnda skrivelse till regeringen har framhållit att bolaget särskilt i två hänseenden har en nackdel i förhållande till övriga raffinering företag i Sverige. Det första är att bolaget inte är direkt engagerat på drivmedelsmarknaden. Det andra är att bolaget har ådragit sig en relativt sett stor skuldbörda i samband med köp av försörjningsmässigt betingad överkapacitet i raffinering, lagring och distribution.

Beträffande bolagets engagemang på drivmedelsmarknaden slår föredraganden fast att det bör stå Svenska Petroleum fritt att på affärsmässiga grunder bedriva sin verksamhet på de delar av marknaden där bolaget bedömer att lönsamhet kan uppnås. Det betecknas emellertid som angeläget att möjligheterna till ett samarbete med det kooperativa Oljekonsumenternas förbund (OK) så långt möjligt prövas i detta sammanhang.

Vad gäller Svenska Petroleums skuldbörda uttalas i propositionen att det är rimligt att Svenska Petroleum ges affärsmässiga förutsättningar för en verksamhet som ställer affärsmässiga villkor. Ett ägartillskott från staten om 214 milj. kr. bedöms kunna skapa en sådan finansiell bas för SP-koncernen. Det sålunda föreslagna ägartillskottet bör enligt regeringen kunna användas för en nedskrivning av övervärden på tillgångar i raffinaderier, distribution och lagerutrymmen.

I propositionen anförts vidare (s. 54) att det är ett samhällsintresse att nuvarande samarbete mellan OK och Svenska Petroleum kan utvidgas och fördjupas med syfte att hävda eller öka det svenska inflyandet på oljemarknaden. Chefen för industridepartementet har tillkallat en särskild förhandlare – statssekreterare Ulf Dahlsten – med uppgift att i förhandlingar med Svenska Petroleum och OK undersöka möjligheterna att på kommersiella grunder få till stånd ett närmare samarbete på olika områden. Olika samverkansformer skall därvid prövas, t. ex. ett gemensamt företag för detaljstförsäljning av drivmedel eller eldningsolja.

I flera motioner berörs regeringens förslag om ägartillskott till Svenska Petroleum. Till denna fråga har i några motioner kopplats frågan om bolagets engagemang på drivmedelsområdet.

Riksdagen bör enligt motion 1983/84:2651 (m) avslå regeringens förslag om aktieägartillskott till Svenska Petroleum. Det kan, anför motionärerna, under nuvarande omständigheter inte vara affärsmässigt välbetänkt att tillföra Svenska Petroleum resursförstärkningar i den omfattning som regeringen föreslår. Vidare sägs Svenska Petroleums förvärv av aktierna i AB Svenska Fina inge vissa betänkligheter. Motionärerna frågar sig i vilken utsträckning det av regeringen föreslagna kapitaltillskottet till Svenska Petroleum har nödvändiggjorts av inköpet av Svenska Fina. Det är, framhåller de, väsentligt att näringsutskottet på denna punkt får en fullständig redovisning.

I motion 1983/84:2648 (m) betecknas det, med hänsyn till den nuvarande statsfinansiella situationen, som oansvarigt att föreslå en kapitalförstärkning

med 214 milj. kr. utan att Svenska Petroleum kan förutses uppnå någon egentlig betydelse på den svenska oljemarknaden inom överskådlig tid. Motionären begär att regeringen under utskottsbehandlingen skall lämna en fullständigt öppen information "om ett eventuellt Fina-avtal och om planerna för Svenska Fina AB".

Det är olämpligt att Svenska Petroleum engagerar sig i den redan överhettade bensinmarknaden, anför det i motion 1983/84:2650 (fp). Motionären begär att riksdagen skall göra ett uttalande av den här angivna innebörden.

I motion 1983/84:2647 (vpk) framförs önskemål om ett uttalande av riksdagen om att Svenska Petroleum introduktion på drivmedelsmarknaden bör uppskjutas till dess gränsdragningen mellan bolaget och OK är klar.

Som framgår av redogörelsen under rubriken Ärendets beredning (s. 7) har inför utskottet lämnats upplysningar av företrädare för bl. a. Svenska Petroleum och OK. Härvid har bl. a. berörts frågan om Svenska Petroleum framtida verksamhet på marknaden för drivmedel, bl. a. Svenska Petroleum under våren 1984 genomförda förvärv av samtliga aktier i Svenska Fina AB.

Utskottet delar regeringens uppfattning att Svenska Petroleum nu skall ges sådana förutsättningar att bolaget skall kunna verka under affärsmässiga villkor. Det föreslagna kapitaltillskottet om 214 milj. kr. bör kunna innebära en konsolidering av koncernens finansiella situation och möjliggöra en tillfredsställande avkastning på ägarkapitalet genom den nedskrivning av tillgångar som det skapar förutsättningar för. Utskottet tillstyrker sålunda förslaget om ett reservationsanslag av 214 milj. kr. på statsbudgeten för budgetåret 1984/85 som aktieägartillskott till Svenska Petroleum. Kraven i motionerna 1983/84:2651 (m) och 1983/84:2648 (m) på att denna del av propositionen skall avslås av riksdagen avstyrks följaktligen.

Vad så gäller de nyss angivna i motioner framförda synpunkterna på Svenska Petroleum engagemang på drivmedelsmarknaden vill utskottet anföra följande.

Den redovisning av förhållandena kring bolagets förvärv av aktierna i Svenska Fina AB som, enligt vad nyss sagts, har lämnats under utskottsbehandlingen är enligt utskottets mening tillfyllest.

Utskottet anser i likhet med vad som anförts i propositionen att det bör stå Svenska Petroleum fritt att på affärsmässiga grunder bedriva sin verksamhet på de delar av marknaden där bolaget bedömer att lönsamhet kan uppnås. Förvärvet av Svenska Fina har gett Svenska Petroleum tillträde till bensinmarknaden. Härutöver undersöks nu förutsättningarna för ett fördjupat samarbete mellan OK och Svenska Petroleum på drivmedelsmarknaden och på övriga delar av oljemarknaden, varvid också alternativet med en sammanslagning kommer att prövas. Utskottet har med tillfredsställelse noterat att det pågående förhandlingsarbetet är inriktat på en noggrann prövning av förutsättningarna för en närmare samverkan mellan de båda

företagen. Detta är inte minst viktigt med tanke på den minskade oljemarknaden och överkapaciteten i branschen. Mot bakgrund av vad utskottet här har anfört finner utskottet inte anledning för riksdagen att göra något särskilt uttalande till regeringen på grundval av de nu behandlade motionerna.

Ägarförhållanden

Mot bakgrund av vad statens vattenfallsverk, som är hälftenägare i Svenska Petroleum, har anfört i sin anslagsframställning för budgetåret 1984/85, föreslår regeringen att de aktier som förvaltas av vattenfallsverket skall överföras till och i fortsättningen redovisas direkt under industridepartementet. På samma sätt skall det förfaras med en skuldförbindelse som har lämnats för ett i propositionen angivet förlagslån. I samband med överföringen föreslås den del av vattenfallsverkets statskapital som är utan förräntningsplikt bli nedsatt med 202,5 milj. kr. Utskottet tillstyrker dessa förslag.

Föredragande statsrådet anför vidare (s. 54) att det skulle kunna bli aktuellt med en utvidgning av Svenska Petroleums ägar- eller kapitalbas. En sådan skulle kunna ske genom att staten avyttrar aktier i bolaget eller genom att staten ger ut nya aktier eller konvertibla skuldebrev eller liknande värdepapper. I sådana fall borde staten kunna antingen avstå från sin företrädesrätt att teckna nya aktier eller liknande värdepapper eller avyttra teckningsrätten. Regeringen hemställer om riksdagens bemyndigande här för. Ett sådant bemyndigande öppnar, anför det, möjlighet att sälja SP-aktier till OK.

Frågan om ägarförhållandena i Svenska Petroleum berörs i flera motioner.

I motion 1983/84:2651 (m) föreslås att riksdagen skall göra ett uttalande om vad i motionen anförts om utförsäljning av Svenska Petroleum. Motionärerna menar bl. a. att det vore lika naturligt att förhandlingar om försäljning av bolaget togs upp – förutom med OK – även med andra tänkbara köpare.

Riksdagen uppmanas i motion 1983/84:2648 (m) hemställa hos regeringen om att riksdagen skall få ta ställning till ett program för upptagande i Svenska Petroleum AB av nya aktieägare. För att tillgång till sakkunskap och engagemang skall säkras bör, anför motionären, svensk industri – särskilt sådan med intresse av offshore-industrins utveckling – och svenska oljeföretag erbjudas att i riktade nyemissioner förstärka Svenska Petroleums ägarkrets och finansiella bas. I samband med omvandlingen av Svenska Petroleum skall enligt motionen "svensk oljeindustri – enkannerligen OK – erbjudas att överta de delar av Svenska Petroleums verksamhet som avser raffinering och distribution". I samma motion krävs att riksdagen skall avslå regeringens begäran om bemyndigande att avyttra statens aktier i Svenska Petroleum AB utan riksdagens vidare godkännande. Dessutom föreslås i motionen att riksdagen hos regeringen skall begära omedelbara åtgärder för att få till stånd en avveckling av verksamheten i Svenska Petroleum

Exploration AB. De tillgångar som kan finnas i form av andelar i koncessioner på Nordsjön borde, anför motionären, överföras på Svenska Petroleum och övriga tillgångar realiseras.

I motion 1983/84:2364 (m) från allmänna motionstiden år 1984 föreslås att riksdagen skall göra ett uttalande om utförsäljning av aktier i Svenska Petroleum till det svenska näringslivet. Det tilltänkta uttalandet skulle ha i stort samma innebörd som det nyss angivna önskemålet i motion 1983/84:2648 (m) om ett program för upptagande av nya aktieägare i Svenska Petroleum.

I motion 1983/84:2646 (c) begärs ett uttalande av riksdagen om Svenska Petroleums verksamhet och inriktning. Detta uttalande skulle gå ut på att statens ägarandel på sikt borde minskas, bl. a. genom introduktion av bolaget på börsen. Svenska Petroleum borde, anför motionärerna, med en förstärkt soliditet kunna vara ett av de statliga företag som det kan bli aktuellt att försälja till väsentlig del.

Frågan om Svenska Petroleum AB:s framtid har behandlats av riksdagen flera gånger under senare år. En ingående prövning gjordes hösten 1981 när riksdagen tog ställning till det tidigare (s. 15) nämnda förslaget från regeringen om ett kapitaltillskott på sammanlagt 670 milj. kr. Moderata samlingspartiet hävdade då att marknaden inte hade behov av ett företag med Svenska Petroleums inriktning och föreslog på denna grund att riksdagen skulle begära att få ta ställning till en plan för avveckling av bolaget. Utskottet, vars uppfattning riksdagen anslöt sig till, ansåg däremot att Svenska Petroleum även i fortsättningen hade en uppgift att fylla inom ramen för ett oljeförsörjningssystem som så litet som möjligt fick utsättas för marknadsstörningar. En långsiktig lösning av Svenska Petroleums problem torde, sade utskottet, förutsätta att ett närmare samarbete mellan detta och andra bolag skulle komma till stånd.

När riksdagen förra året prövade regeringens förslag om rekonstruktion av Statsföretagsgruppen begärdes ånyo från moderata samlingspartiet att regeringen skyndsamt skulle förelägga riksdagen en plan för avveckling av statens intressen i Svenska Petroleum. Utskottet (NU 1982/83:25 s. 17) avstyrkte ifrågavarande motion med hänvisning till att i det årets budgetproposition (prop. 1982/83:100 bil. 14 s. 11) hade anmälts att Svenska Petroleum hade vidtagit olika åtgärder för att förbättra sitt resultat och att utfallet av 1982 års verksamhet beräknades bli positivt. Utskottet anförde också att frågor om bolagets aktiviteter skulle komma att tas upp i en proposition som enligt planerna skulle föreläggas riksdagen hösten 1983, dvs. den proposition som utskottet nu behandlar. Riksdagen följde utskottet.

De motioner som utskottet här behandlar tar alla sikte på en utvidgning av Svenska Petroleums ägarkrets. Förslagen har vissa gemensamma drag men skiljer sig åt i olika avseenden vad gäller tidsaspekten och graden av precision i önskemålen.

Utskottet anser – inte minst mot bakgrund av de pågående förhandlingar-

na om ett närmare samarbete mellan Svenska Petroleum och OK – att riksdagen nu bör skapa förutsättningar för en utvidgning av Svenska Petroleums ägar- eller kapitalbas. Ett bemyndigande av den art som regeringen föreslår riksdagen att lämna möjliggör en avyttring av aktier i Svenska Petroleum till OK om förhandlingarna skulle leda fram till en sådan samverkansmodell. Givetvis kan även andra intressenter på sikt komma i fråga om detta ter sig ändamålsenligt från företagsekonomiska och från övergripande energi- och industripolitiska utgångspunkter. Det framstår med hänsyn till den svenska försörjningsberedskapen som önskvärt att svenskägda integrerade oljeföretag svarar för en betydande del av den svenska marknaden. Av vad utskottet här har anfört framgår att utskottet tillstyrker regeringens förslag och avstyrker förslagen i nu behandlade motioner om utförsäljning av aktier i Svenska Petroleum och i dotterbolaget Svenska Petroleum Exploration AB.

Oljeersättningsprogrammet

Ett centralt mål som angavs vid 1981 års energipolitiska beslut var att oljeberoendet skulle minska kraftigt. I den då aktuella propositionen (1980/81:90) skisserades energibalanser för år 1985 och år 1990. Dessa byggde dels på beräknade energianvändningsnivåer, dels på de överväganden och förslag om värme- och elförsörjningen som lades fram i propositionen.

Syftet med energibalanserna var i första hand att på ett översiktligt sätt illustrera tänkbara utfall av den i propositionen förordade inriktningen av energipolitiken. Det bedömdes bli nödvändigt att energipolitiken successivt omprövades i takt med att förutsättningarna för den förändrades bl. a. genom nya erfarenheter. Detta innebar att de tillförselnivåer som angavs i balanserna inte skulle betraktas som mål vilka borde eftersträvas oberoende av utvecklingen.

I energibalanserna angavs en högre och en lägre tillförselnivå, uttryckt dels i absoluta tal (TWh), dels som andel av den totala tillförseln för energiändamål. Enligt propositionen måste tillförselplaneringen grundas på en användningsnivå kring den övre gränsen, detta för att inte en önskvärd ekonomisk utveckling skulle begränsas av tillgången på energi. Näringsutskottet (NU 1980/81:60 s. 41) och riksdagen anslöt sig till denna riktlinje för planeringen. Utskottet har nyligen i ett yttrande (NU 1983/84:4 y) om beskattning av energi återgett (s. 8) de nivåer för oljeanvändningen som angavs i de nämnda energibalanserna, liksom utfallet åren 1980–1983. I det föregående (s. 7) har redovisats oljeleveranserna i Sverige åren 1979, 1982 och 1983 uttryckt i miljoner kubikmeter. Det skall också nämnas att regeringen nyligen har beslutat att ge statens energiverk i uppdrag att till augusti i år redovisat reviderade prognoser om oljeförbrukningen och utfallet av 1983 års förbrukning.

I motion 1983/84:1367 (vpk) från allmänna motionstiden påyrkas ett uttalande av riksdagen om att en fortsatt snabb minskning av oljeanvändningen inte är nödvändig. Motionärerna säger sig inte kunna godta en minskad oljeförbrukning som bygger på ökad användning av kol och kärnkraft. De kritiserar regeringen för att i olika sammanhang, bl. a. i budgetpropositionen ange oljeförbrukningen som en andel av den totala energiförbrukningen och inte i absoluta tal. Oljeförbrukningen i absoluta tal har, uttalar motionärerna, redan sjunkit under det uppsatta målet för år 1990.

Det kan konstateras att nedgången i den svenska oljeförbrukningen under de senaste åren har gått snabbare än vad man i allmänhet räknade med för några år sedan. Oljans andel av den svenska energitillförseln har dock inte minskat lika snabbt. Nedgången i den svenska oljeförbrukningen beror delvis på en minskad total energianvändning till följd av såväl låg ekonomisk aktivitet som strukturförändringar inom den energitunga industrin. Därutöver har det gjorts betydande energibesparande investeringar som har lett till en högre energieffektivitet inom industrin i dess helhet.

Utskottet vill erinra om att utnyttjande av inhemska bränslen och spillvärme samt energihushållning är prioriterade verksamhetsområden inom energipolitiken. Utskottet finner det angeläget att det av riksdagen år 1981 angivna oljeersättningsprogrammet kan fullföljas. Frågan om oljeersättningen på längre sikt utreds av 1981 års energikommitté (I 1981:08), EK 81, som skall avsluta sitt arbete under innevarande år. Regeringen har till nästa år aviserat en proposition som skall grundas på bl. a. förslagen av EK 81 och remissbehandlingen. Det blir alltså snart tillfälle för riksdagen att återkomma till olika energipolitiska frågor av mer övergripande natur. Utskottet avstyrker motion 1983/84:1367 (vpk) i här behandlad del.

Förstatligande av oljeindustrin

Liksom vid åtskilliga föregående tillfällen begär vänsterpartiet kommunisterna – i motion 1983/84:1367 från årets allmänna motionstid och i motion 1982/83:1108 från förra årets – att riksdagen hos regeringen skall hemställa om förslag om överförande av den privata oljeindustrin i samhällelig och kooperativ ägo.

Utskottet konstaterar liksom tidigare (NU 1981/82:30 s. 45) att stat och kommuner tillsammans har ett dominerande inflytande inom energisektorn och att detta förhållande har förstärkts under senare år. På oljemarknaden är staten verksam genom Svenska Petroleum AB. I det föregående har utskottet tagit ställning till frågor rörande ägandeförhållandena inom detta bolag. Utskottet finner inte heller nu anledning att förorda något förstatligande inom oljeindustrin.

Försörjningsberedskapen på oljeområdet

En väsentlig del av propositionen handlar om försörjningsberedskapen på oljeområdet. Hithörande frågor har ingående behandlats av försvarsutskottet i dess yttrande till näringsutskottet (*bilaga 1*, s. 36 f.). Näringsutskottet instämmer i vad försvarsutskottet enhälligt har anfört och hänvisar således till dess yttrande såsom huvudsakligt underlag för riksdagens ställningstagande i ämnet. Detta innebär att näringsutskottet med ett kompletterande uttalande tillstyrker propositionen i här aktuell del.

I anslutning till vad försvarsutskottet (s. 38) meddelar om översyn (K 83) av det löpande oljelagringsprogrammet genom en särskild utredare vill näringsutskottet nämna att utredaren nyligen har avgett sitt slutbetänkande (Ds I 1984:13) Energiberedskap för kristid. Det kan också antecknas att – vid sidan av K 83 – en särskild utredare (H 1982:03) arbetar med uppdrag att utreda vissa frågor rörande beredskapslagring på energiområdet. I denne utredares uppdrag ingår bl. a. att lämna förslag till lagstiftning om beredskapslagring av importerade bränslen. Utredaren har nyligen lämnat ett sådant förslag, (Ds I 1984:10) "Olja och kol. Förslag till beredskapslagring". Det framgår av propositionen att regeringen avser att hösten 1984 förelägga riksdagen en proposition med bl. a. förslag till ny lagstiftning om beredskapslagring på energiområdet.

Med åberopande av den motivering som försvarsutskottet har angett avstyrker näringsutskottet motion 1983/84:2649 (c) om produktion av etanol. Därvid utgår näringsutskottet från att regeringen följer utvecklingen inom det område som aktualiseras i motionen.

Näringsutskottet ansluter sig också till vad försvarsutskottet har anfört och föreslagit beträffande motionerna 1983/84:913 (c) och 1983/84:2208 (c), motion 1983/84:2650 (m) i nu berörd del och motion 1983/84:2652 (fp).

Liksom försvarsutskottet vill näringsutskottet framhålla att den i yttrandet påtalade formuleringen beträffande förkortad basperiod (s. 42) bort, för att återspegla regeringens avsikt med det ifrågavarande lagförslaget, ha fått en sådan formulering som försvarsutskottet anger. Näringsutskottet räknar med att regeringen beaktar detta förtydligande.

Vad gäller basperiodens förkortning från tre till ett år konstaterar näringsutskottet att den innebär en omfördelning av lagringsskyldigheten till nackdel för lagringsskyldiga som har haft en ökande verksamhetsvolym, medan lagringsskyldiga med en sjunkande volym på motsvarande sätt gynnas. Totalt sett innebär förändringen förbättrade villkor för de lagringsskyldiga på en krympande marknad. Utskottet hälsar emellertid med tillfredsställelse de bestämmelser som regeringen föreslår i syfte att mildra övergångseffekterna för företag med ökad verksamhetsvolym.

Under beredningsarbetet har försvarsutskottet fått kännedom om att landets förbrukning av tjock eldningsolja under år 1983 understeg den tidigare beräknade förbrukningen för detta år, vilken regeringens förslag

utgår från. Skillnaden mellan bedömd och faktisk förbrukning år 1983 är betydande men bör, såsom försvarsutskottet anför, inte hindra att riksdagen godkänner det föreslagna slutmålet för lagringen enligt det reviderade lagringsprogrammet. Liksom försvarsutskottet anser utskottet emellertid att detta ställningstagande inte skall anses innebära någon låsning av de i propositionen angivna lagringsbehoven för lagringsåren 1984/85 och 1985/86. Regeringen har enligt grunder som riksdagen godkänt att fastställa den mängd olja av varje varuslag som skall tvångslagras i landet. Härvid kan regeringen vid fastställandet av mängder för nämnda lagringsår med beaktande av slutmålet för oljelagringsprogrammet ta hänsyn till när under perioden den faktiska nedgången av förbrukningen inträffar.

Näringsutskottet finner också, med hänsyn till osäkerheten om den framtida oljeförbrukningen m. m., att det är mycket angeläget att regeringen i anslutning till den aviserade propositionen hösten 1984 prövar hållbarheten i det reviderade oljelagringsprogrammet mot bakgrund av då tillgängliga prognoser och beräkningar. I samband med förslag till ny lagstiftning bör även, såsom försvarsutskottet framhåller, klart beläggas vilken fördelning av beslutskompetens mellan riksdagen och regeringen som avses gälla i systemet för beredningslagring av olja.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. *beträffande grunder för stöd till prospektering och utvinning*
att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:110 moment 3 och med avslag på motion 1983/84:2646 yrkande 1, motion 1983/84:2648 yrkande 1 och motion 1983/84:2651 yrkande 2 godkänner i propositionen angivna grunder för statligt stöd till prospekterings- och utvinningsverksamhet vad gäller olja och naturgas,
2. *beträffande ändrade villkor för tidigare bidrag*
att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:110 moment 5 och med avslag på motion 1983/84:2651 yrkande 4 bemyndigar regeringen att besluta om ändrade villkor för tidigare beviljade särskilda bidrag för prospektering i enlighet med vad som anges i propositionen,
3. *beträffande anslag till program för prospektering*
att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:110 moment 4 och med avslag på motion 1983/84:2646 yrkande 3, motion 1983/84:2648 yrkande 2 och motion 1983/84:2651 yrkande 3 till *Program för prospektering efter olja och naturgas* på statsbudgeten för budgetåret 1984/85 under tolfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 600 000 000 kr.,

4. beträffande *prospektering efter kol*
att riksdagen avslår motion 1983/84:2646 yrkande 2 i ifrågavarande del,
5. beträffande *garantier för utvinning av olja, naturgas och kol*
att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:110 moment 7 och med avslag på motion 1983/84:2646 yrkande 2 i ifrågavarande del och yrkande 4 och motion 1983/84:2651 yrkande 6 bemyndigar fullmäktige i riksgäldskontoret att i enlighet med vad som anges i propositionen ikläda staten garanti, inkl. tidigare lämnat bemyndigande, med sammanlagt högst 8 000 000 000 kr. i samband med åtaganden för utvinning m. m. av olja, naturgas eller kol,
6. beträffande *kapitaltillskott till Svenska Petroleum AB, m. m.*
att riksdagen
 - a) med bifall till proposition 1983/84:110 moment 6 och med avslag på motion 1983/84:2648 yrkande 3 och motion 1983/84:2651 yrkande 5 till *Aktieägartillskott till Svenska Petroleum AB* på statsbudgeten för budgetåret 1984/85 under tolfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 214 000 000 kr.,
 - b) avslår motion 1983/84:2650 yrkande 1.
 - c) avslår motion 1983/84:2647,
7. beträffande *övertagande av vattenfallsverkets aktier*
att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:110 moment 9 bemyndigar regeringen att överta de av statens vattenfallsverk förvaltade aktierna i Svenska Petroleum AB samt skuldförbindelsen för det av vattenfallsverket till bolaget lämnade förlagslånet,
8. beträffande *nedsättning av statskapital*
att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:110 moment 10 bemyndigar regeringen att nedsätta statens vattenfallsverks ej förräntningspliktiga statskapital med 202 500 000 kr.,
9. beträffande *ägarförhållanden i Svenska Petroleum AB*
att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:110 moment 8 och med avslag på motion 1983/84:2364, motion 1983/84:2646 yrkande 5, motion 1983/84:2648 yrkandena 4–6 och motion 1983/84:2651 yrkande 1 bemyndigar regeringen att avyttra statens aktier i Svenska Petroleum AB eller eljest i enlighet med vad föredragande statsrådet anfört vidta åtgärder för att minska statens andel i bolaget,
10. beträffande *oljeersättningsprogrammet*
att riksdagen avslår motion 1983/84:1367 yrkande 2,
11. beträffande *överförande av den privata oljeindustrin i samhällelig och kooperativ ägo*
att riksdagen avslår motion 1982/83:1108 yrkande 2 och motion 1983/84:1367 yrkande 4,

12. beträffande *statliga oljeinköp*
att riksdagen avslår motion 1983/84:913,
13. beträffande *lagring av motorbensin*
att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:110 moment 11 i ifrågavarande del och med avslag på motion 1983/84:2649 godkänner i propositionen angivna riktlinjer för ett reviderat program för beredskapslagring av råolja och oljeprodukter t. o. m. lagringsåret 1986/87 samt de ändringar i grunderna för tvångslagring som anges i propositionen, såvitt dessa riktlinjer inte behandlas under 14–16,
14. beträffande *lagring av råolja och oljeprodukter*
att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:110 moment 11 i ifrågavarande del och med avslag på motion 1983/84:2652 godkänner i propositionen angivna riktlinjer för ett reviderat program för beredskapslagring av råolja och oljeprodukter t. o. m. lagringsåret 1986/87 samt de ändringar i grunderna för tvångslagring som anges i propositionen,
15. beträffande *övergångstid i fråga om oljelagringen*
att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:110 moment 11 i ifrågavarande del och med avslag på motion 1983/84:2650 yrkande 2 godkänner i propositionen angivna riktlinjer för ett reviderat program för beredskapslagring av råolja och oljeprodukter t. o. m. lagringsåret 1986/87 samt de ändringar i grunderna för tvångslagring som anges i propositionen,
16. beträffande *behovet av beredskapslager m. m.*
att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:110 moment 11 i ifrågavarande del godkänner av utskottet angivna riktlinjer för ett reviderat program för beredskapslagring av råolja och oljeprodukter t. o. m. lagringsåret 1986/87 samt de ändringar i grunderna för tvångslagring som anges i propositionen,
17. beträffande *anpassning till aktuell oljeförbrukning*
att riksdagen avslår motion 1983/84:2208,
18. beträffande *regeringens lagförslag*
att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:110 momenten 1 och 2
 - a) antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1957:343) om oljelagring m. m.,
 - b) antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i förordningen (1957:344) om oljeavgift m. m.,
19. beträffande *vissa anslag*
att riksdagen
 - a) med bifall till proposition 1983/84:110 punkt H 1 till *Drift av beredskapslager* för budgetåret 1984/85 under tolfte huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 637 381 000 kr.,

- b) med bifall till proposition 1983/84:110 punkt H 2 till *Beredskapslagring och industriella åtgärder* för budgetåret 1984/85 under tolfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 7 455 000 kr.,
- c) med bifall till proposition 1983/84:110 punkt H 3 till *Särskilda kostnader för lagring av råolja och flygdrivmedel* för budgetåret 1984/85 under tolfte huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Stockholm den 22 maj 1984

På näringsutskottets vägnar
TAGE SUNDKVIST

Närvarande: Tage Sundkvist (c), Lilly Hansson (s), Erik Hovhammar (m), Lennart Pettersson (s), Sten Svensson (m), Olof Johansson (c), Wivi-Anne Radesjö (s), Karl-Erik Häll (s), Per Westerberg (m), Birgitta Johansson (s), Per-Richard Molén (m), Sivert Andersson (s), Bo Finnkvist (s), Hugo Bergdahl (fp) och Oswald Söderqvist (vpk).

Reservationer

1. Grunder för stöd till prospektering och utvinning (mom. 1)

Erik Hovhammar, Sten Svensson, Per Westerberg och Per-Richard Molén (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "och 1983/84:2646 (c)" bort ha följande lydelse:

I likhet med vad som anförs i motion 1983/84:2651 (m) anser utskottet att det inte är motiverat med några speciella statliga bidrag för oljeprospektering i Nordsjön. Svenska andelar i koncessioner innebär inte i sig några säkra garantier för oljeleveranser från dessa fält i händelse av en s. k. fredskris.

Det är enligt utskottets uppfattning väsentligt att de insatser som görs inom prospekterings- och utvinningsområdena sker efter affärsmässiga principer utan snedvridande statliga subventioner. Utskottet avstyrker således regeringens förslag i här behandlad del liksom motsvarande del av motion 1983/84:2646 (c). Motionerna 1983/84:2651 (m) och 1983/84:2648 (m) tillstyrks i ifrågakärande del.

dels att utskottet under 1 bort hemställa

1. beträffande *grunder för stöd till prospektering och utvinning* att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2648 yrkande 1 och motion 1983/84:2651 yrkande 2 avslår proposition 1983/84:110 moment 3 och motion 1983/84:2646 yrkande 1.

2. Grunder för stöd till prospektering och utvinning (mom. 1)

Tage Sundkvist (c) och Olof Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "och 1983/84:2646 (c)" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det med hänsyn till utvecklingen på oljemarknaden inte finns anledning att bedriva en omfattande prospektering efter olja. Statligt stöd till prospektering efter olja och naturgas bör i princip begränsas till att avse insatser inom landet. Som framhålls i motion 1983/84:2646 (c) bör de företag som önskar bedriva prospektering utomlands själva stå för de ekonomiska riskerna med sådana engagemang.

Under en övergångsperiod bör dock stöd kunna utgå för insatser i Nordsjön. Utskottet föreslår att riksdagen i ett uttalande till regeringen ansluter sig till de här angivna riktlinjerna för statligt stöd till prospekterings- och utvinningsverksamhet vad gäller olja och naturgas. Ett sådant uttalande skulle tillgodose här aktuella önskemål i motion 1983/84:2646 (c). Ifrågavarande delar av motionerna 1983/84:2651 (m) och 1983/84:2648 (m) avstyrks.

dels att utskottet under 1 bort hemställa

1. beträffande *grunder för stöd till prospektering och utvinning* att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:110 moment 3, med bifall till motion 1983/84:2646 yrkande 1 och med avslag på motion 1983/84:2648 yrkande 1 och motion 1983/84:2651 yrkande 2 godkänner av utskottet angivna grunder för statligt stöd till prospekterings- och utvinningsverksamhet vad gäller olja och naturgas.

3. Ändrade villkor för tidigare bidrag (mom. 2)

Erik Hovhammar, Sten Svensson, Per Westerberg och Per-Richard Molén (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "I konsekvens" och slutar med "motion 1983/84:2651 (m)" bort ha följande lydelse:

I överensstämmelse med vad som begärs i motion 1983/84:2651 (m) och med vad som i övrigt anförs i denna motion avstyrker utskottet regeringens begäran om bemyndigande att besluta om ändrade villkor för tidigare beviljade särskilda bidrag för prospektering. Ifrågavarande motionsyrkande tillstyrks alltså.

dels att utskottet under 2 bort hemställa

2. beträffande *ändrade villkor för tidigare bidrag* att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2651 yrkande 4 avslår proposition 1983/84:110 moment 5.

4. Anslag till program för prospektering (mom. 3)

Erik Hovhammar, Sten Svensson, Per Westerberg och Per-Richard Molén (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Utskottet finner" och slutar med "och 1983/84:2646 (c)" bort ha följande lydelse:

Utskottet avstyrker regeringens förslag om anslag till prospektering efter olja och naturgas liksom motion 1983/84:2646 (c) i här behandlad del. Några övertygande skäl för att av statliga medel ytterligare 600 milj. kr. skulle satsas på detta ändamål har inte framförts av regeringen. Det finns tvärt emot, vilket framgår av motionerna 1983/84:2651 (m) och 1983/84:2648 (m), anledning att starkt ifrågasätta det samhällsekonomiska värdet av statliga subventioner på detta område. De ifrågavarande motionsyrkandena tillstyrks.

dels att utskottet under 3 bort hemställa

3. beträffande *anslag för program för prospektering*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2648 yrkande 2 och motion 1983/84:2651 yrkande 3 avslår proposition 1983/84:110 moment 4 och motion 1983/84:2646 yrkande 3.

5. Anslag till program för prospektering (mom. 3)

Tage Sundkvist (c) och Olof Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Utskottet finner" och slutar med "och 1983/84:2646 (c)" bort ha följande lydelse:

Som föreslås i motion 1983/84:2646 (c) bör det statliga stödet till prospektering efter olja och naturgas – utöver disponibla ej utnyttjade medel – begränsas till 100 milj. kr. för det kommande budgetåret. För Svenska Petroleums verksamhet bör 80 milj. kr. avsättas och för övriga företag 20 milj. kr.

dels att utskottet under 3 bort hemställa

3. beträffande *anslag till program för prospektering*

att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:110 moment 4, med bifall till motion 1983/84:2646 yrkande 3 och med avslag på motion 1983/84:2648 yrkande 2 och motion 1983/84:2651 yrkande 3 till *Program för prospektering efter olja och naturgas* på statsbudgeten för budgetåret 1984/85 under tolfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 100 000 000 kr.

6. Prospektering efter kol (mom. 4)

Tage Sundkvist (c) och Olof Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Vad gäller" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att riksdagen i ett uttalande till regeringen bör slå fast att något statligt stöd till prospektering efter kol inte skall utgå. Genom ett sådant uttalande tillgodoses önskemålet i detta ämne i motion 1983/84:2646 (c).

dels att utskottet under 4 bort hemställa

4. beträffande *prospektering efter kol*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2646 yrkande 2 i ifrågavarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

7. Garantier för utvinning av olja, naturgas och kol (mom. 5)

Erik Hovhammar, Sten Svensson, Per Westerberg och Per-Richard Molén (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Utskottet tillstyrker" och slutar med "och 1983/84:2646 (c)" bort ha följande lydelse:

I enlighet med vad som uttalas i motion 1983/84:2651 (m) anser utskottet att det saknas bärande skäl för att staten genom garantier skall stödja utvinningen av olja, gas och kol. Några nya bemyndiganden om garantier bör således inte medges. I stället bör systemet med kreditgarantier tas under förnyad prövning i syfte att det statliga engagemanget skall avvecklas. Utskottet föreslår att riksdagen gör ett uttalande av här angiven innebörd. Härav följer att utskottet tillstyrker den nu behandlade delen av motion 1983/84:2651 (m) och avstyrker motsvarande delar av propositionen och motion 1983/84:2646 (c).

dels att utskottet under 5 bort hemställa

5. beträffande *garantier för utvinning av olja, naturgas och kol*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2651 yrkande 6 avslår proposition 1983/84:110 moment 7 och motion 1983/84:2646 yrkande 2 i ifrågavarande del och yrkande 4.

8. Garantier för utvinning av olja, naturgas och kol (mom. 5)

Tage Sundkvist (c) och Olof Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Utskottet tillstyrker" och slutar med "och 1983/84:2646 (c)" bort ha följande lydelse:

Som anförs i motion 1983/84:2646 (c) bör fortsättningsvis inte några statliga kreditgarantier lämnas för kolutvinning. Under en övergångstid bör dock sådana garantier kunna lämnas i samband med åtaganden för utvinning m. m. av olja och naturgas. Garantiramen bör, inkl. tidigare åtaganden, maximeras till 5 000 milj. kr. Utskottet tillstyrker sålunda ifrågavarande delar av motion 1983/84:2646 (c).

dels att utskottet under 5 bort hemställa

5. beträffande *garantier för utvinning av olja, naturgas och kol*

att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:110 moment 7, med bifall till motion 1983/84:2646 yrkande 2 i ifrågavarande del och yrkande 4 och med avslag på motion 1983/84:2651 yrkande 6 bemyndigar fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti, inkl. tidigare lämnat bemyndigande, med sammanlagt högst 5 000 000 000 kr. i samband med åtaganden för utvinning m. m. av olja och naturgas.

9. Kapitaltillskott till Svenska Petroleum AB, m. m. (mom. 6)

Erik Hovhammar, Sten Svensson, Per Westerberg och Per-Richard Molén (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 17 med "Utskottet delar" och slutar på s. 18 med "behandlade motionerna" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan inte acceptera att ett så betydande tillskott som det föreslagna ges till Svenska Petroleum på de grunder som regeringen nu redovisar. Som anförs i motion 1983/84:2651 (m) bör riksdagen, bl. a. mot bakgrund av pågående förhandlingar mellan Svenska Petroleum och OK, avslå regeringens förslag. Det kan inte under nuvarande omständigheter vara affärsmässigt välbetänkt att tillföra Svenska Petroleum resursförstärkningar i den omfattning som föreslås. Vidare kan det av skattebetalarna komma att uppfattas som om regeringen är benägen att subventionera det kooperativa företaget OK. Härutöver inger Svenska Petroleums förvärv av Svenska Fina vissa betänkligheter. Det finns en uppenbar risk för att detta inköp, tillsammans med de resursförstärkningar som regeringen nu föreslår, medverkar till att marknadssituationen inte kommer att betraktas som konkurrensneutral av övriga bolag på marknaden. Utskottet avstyrker sålunda propositionen i ifrågavarande del och tillstyrker här aktuella delar av motionerna 1983/84:2651 (m) och 1983/84:2648 (m). Med hänsyn till vad utskottet här har anfört finner utskottet inte anledning för riksdagen att göra något uttalande på grundval av motionerna 1983/84:2650 (fp) och 1983/84:2647 (vpk).

dels att utskottet under 6 bort hemställa

6. beträffande *kapitaltillskott till Svenska Petroleum AB, m. m.*

att riksdagen

a) med bifall till motion 1983/84:2648 yrkande 3 och motion 1983/84:2651 yrkande 5 avslår proposition 1983/84:110 moment 6,

b) (= utskottet),

c) (= utskottet).

10. Kapitaltillskott till Svenska Petroleum AB, m. m. (mom. 6)

Hugo Bergdahl (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 17 med "Utskottet anser" och slutar på s. 18 med "behandlade motionerna" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer dock med vad som anförs i motion 1983/84:2650 (fp) om olämpligheten av att Svenska Petroleum engagerar sig på den redan överetablerade bensinmarknaden. Som framgår av Svenska Petroleums skrivelse till regeringen kan ett sådant engagemang komma att innebära förvärv av andra bolag, en utveckling som utskottet inte finner önskvärd. Riksdagen bör i enlighet med vad som begärs i motion 1983/84:2650 (fp) göra ett uttalande av där angiven innebörd. Däremot bör inte motion 1983/84:2647 (vpk) föranleda någon riksdagens åtgärd.

dels att utskottet under 6 bort hemställa

6. beträffande *kapitaltillskott till Svenska Petroleum AB, m. m.*

att riksdagen

a) (= utskottet),

b) med bifall till motion 1983/84:2650 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

c) (= utskottet).

11. Kapitaltillskott till Svenska Petroleum AB, m. m. (mom. 6)

Oswald Söderqvist (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 17 med "Utskottet anser" och slutar på s. 18 med "behandlade motionerna" bort ha följande lydelse:

Som föreslås i motion 1983/84:2647 (vpk) bör riksdagen som sin mening uttala att Svenska Petroleums introduktion på drivmedelsmarknaden skall uppskjutas tills gränsdragningen mellan bolaget och OK har klarlagts. Om de pågående förhandlingarna misslyckas skulle ett engagemang av Svenska Petroleum på denna marknad på ett icke önskvärt sätt kunna komma att gynna de privata oljebolagen men inte de svenska konsumenterna. Utskottet tillstyrker sålunda motion 1983/84:2647 (vpk). Däremot avstyrker utskottet,

med hänvisning till vad här har anförts, ifrågavarande del av motion 1983/84:2650 (fp).

dels att utskottet under 6 bort hemställa

6. beträffande *kapitaltillskott till Svenska Petroleum AB, m. m.*

att riksdagen

a) (= utskottet),

b) (= utskottet),

c) med bifall till motion 1983/84:2647 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

12. Ägarförhållanden i Svenska Petroleum AB (mom. 9)

Erik Hovhammar, Sten Svensson, Per Westerberg och Per-Richard Molén (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 19 med "Utskottet anser" och slutar på s. 20 med "Exploration AB" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser inte att det finns några bärande skäl för att staten skall hålla sig med vad som i propositionen kallas ett oljepolitiskt instrument i form av ett statsägt eller statskontrollerat oljebolag.

Vår oljeförsörjning kommer såsom framhålls i motion 1983/84:2651 (m) att, med eller utan Svenska Petroleum, under överskådlig tid vara i hög grad beroende av andra svenska och internationella oljeföretag. I synnerhet de senare har genom sin mångsidiga verksamhet och sina möjligheter att sprida oljeinköpen till flera producentländer förutsättningar att spela en aktiv roll i tryggheten av den svenska oljeförsörjningen. Skall dessa företag kunna arbeta framgångsrikt på den svenska marknaden får emellertid konkurrensen från ett eventuellt framtida SP-OK med partiellt statsägarande inte uppfattas som orättfärdig.

Utskottet vill här också peka på att – vilket närmare utvecklas i motionen – farorna med en stark koppling mellan ett statligt oljebolag och den offentliga sektorn kommer till starkt uttryck i Svenska Petroleums i propositionen nämnda skrivelse till regeringen.

Det framstår mot bakgrund av vad här har anförts som uppenbart att det krav på en plan för avveckling av Svenska Petroleum som vid upprepade tillfällen har framförts av moderata samlingspartiet nu i hög grad är befogat. Regeringen bör således skyndsamt låta utarbeta en sådan plan och förelägga riksdagen denna för beslut. Planen bör också inrymma förslag om hur de uppgifter som nu åvilar Svenska Petroleums olika dotterbolag skall fullgöras i framtiden. Likaså bör spörsmålet om Svenska Petroleums ägarintressen på raffinaderisidan föranleda noggranna överväganden. Förhandlingar bör tas upp även med andra tänkbara köpare än OK. Sålunda instämmer utskottet helt i det berörda yrkandet i motion 1983/84:2651 (m). Till viss del tillgodoses också önskemål i de övriga här behandlade motionerna enligt utskottets här angivna ståndpunkt.

dels att utskottet under 9 bort hemställa

9. beträffande *ägarförhållanden i Svenska Petroleum AB*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2648 yrkande 4 och motion 1983/84:2651 yrkande 1, med anledning av motion 1983/84:2364 och motion 1983/84:2648 yrkandena 5 och 6 samt med avslag på proposition 1983/84:110 moment 8 och motion 1983/84:2646 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

13. Ägarförhållanden i Svenska Petroleum AB (mom. 9)

Tage Sundkvist (c), Olof Johansson (c) och Hugo Bergdahl (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 19 med "Utskottet anser" och slutar på s. 20 med "Exploration AB" bort ha följande lydelse:

Som anføres i motion 1983/84:2646 (c) innebär utvecklingen på oljemarknaden och den snabba nedgången av oljeanvändningen inom landet att det kommersiella utrymmet för oljebolagen minskar. Det kan mot denna bakgrund starkt ifrågasättas om det för att försörjningen skall kunna tryggas krävs mer än ett statligt eller kooperativt oljebolag. Självfallet bör de möjligheter som finns till samverkan mellan Svenska Petroleum och OK utnyttjas.

Målet bör emellertid vara att på något längre sikt försöka minska statens ägarandel exempelvis genom att bolaget introduceras på börsen. Svenska Petroleum bör med en förstärkt soliditet kunna tilldra sig ökat intresse från andra tänkbara ägare. Svenska Petroleum bör därmed kunna bli ett av de statliga företag som det kan bli aktuellt att försälja till icke oväsentlig del. Bolagets möjligheter att verka för en rationell struktur på den svenska oljemarknaden med hänsyn till nationella krav på försörjningstrygghet torde inte påverkas av en sådan åtgärd. Utskottet tillstyrker sålunda motion 1983/84:2646 (c) i nu aktuell del. I någon mån svarar vad utskottet här har anförts också mot önskemål i övriga här behandlade motioner (m). Dessa bör dock inte föranleda någon riksdagens åtgärd och avstyrks sålunda.

dels att utskottet under 9 bort hemställa

9. beträffande *ägarförhållanden i Svenska Petroleum AB*

att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:110 moment 8, med bifall till motion 1983/84:2646 yrkande 5 och med avslag på motion 1983/84:2364, motion 1983/84:2648 yrkandena 4-6 och motion 1983/84:2651 yrkande 1 bemyndigar regeringen att avyttra statens aktier i Svenska Petroleum AB eller eljest i enlighet med vad utskottet anförts vidta åtgärder för att minska statens andel i bolaget.

14. Oljeersättningsprogrammet (mom. 10)

Oswald Söderqvist (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 21 som börjar med "Det kan" och slutar med "behandlad del" bort ha följande lydelse:

Såsom nyss angivits har oljeförbrukningen minskat betydligt snabbare än vad som beräknades i 1981 års energipolitiska beslut. Det finns därför f. n. inte anledning för statsmakterna att öka takten när det gäller åtgärder för att få ned oljeförbrukningen. Det är inte acceptabelt att ett minskat oljeberoende byts ut mot ett nytt beroende av kärnkraft och kol. En ytterligare snabb sänkning av oljeförbrukningen som i huvudsak kompenseras genom kolförbrukning kommer enligt utskottets bedömning att skapa nya problem inför framtiden.

Utskottet vill vidare understryka vad som sägs i motion 1983/84:1367 (vpk) om angivande av oljeförbrukningen i absoluta och relativa tal. Regeringens praxis att ange oljeförbrukningen enbart i procent av den totala energianvändningen kan som framgår av motionen vara direkt vilseledande. Med hänvisning till vad utskottet här har anfört tillstyrks motion 1983/84:1367 (vpk) i nu aktuell del.

dels att utskottet under 10 bort hemställa

10. beträffande *oljeersättningsprogrammet*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:1367 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

15. Överförande av den privata oljeindustrin i samhällelig och kooperativ ägo (mom. 11)

Oswald Söderqvist (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 21 som börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "inom oljeindustrin" bort ha följande lydelse:

Olja och oljeprodukter kommer under överskådlig tid att vara en av de viktigaste komponenterna i Sveriges bränsleförsörjning. Tillgång och pris på olja har inte utvecklats på det negativa sätt som man kunde frukta under 1970-talets s. k. oljekriser. En planmässig politik för att säkra långsiktiga leveranser, tillräcklig raffinaderikapacitet, goda lagringsmöjligheter och effektiv, billig distribution kräver att samhället har kontroll över verksamheten. Ett överförande av den privata oljehandeln till statlig, kommunal och kooperativ förvaltning är därför, såsom framhålls i de här aktuella motionerna (vpk), en viktig åtgärd inom bränsleområdet. Utskottet tillstyrker ifrågavarande motionsyrkanden.

dels att utskottet under 11 bort hemställa

11. *beträffande överförande av den privata oljeindustrin i samhällelig och kooperativ ägo*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:1108 yrkande 2 och motion 1983/84:1367 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

Särskilt yttrande

Anslag till ekonomiskt försvar

Erik Hovhammar, Sten Svensson, Per Westerberg och Per-Richard Molén (alla m) anför:

I motion 1983/84:1896 (m) om besparingar inom industridepartementets verksamhetsområde, som härrör från allmänna motionstiden och som näringsutskottet har behandlat i betänkandet NU 1983/84:25, anmäldes vår avsikt att återkomma med förslag till ytterligare besparingar i anslutning till i budgetpropositionen aviserade särpropositioner. Vi beräknade i motionerna att besparingarna av medel för det ekonomiska försvaret skulle komma att bli högst betydande. Det kan nu konstateras att regeringens förslag om anslag till ekonomiskt försvar i den nu aktuella propositionen väl tillgodoser de önskemål från moderata samlingspartiet som framfördes i den nämnda motionen. Vi har därför inte något ytterligare yrkande på denna punkt.

Försvarsutskottets yttrande

1983/84:2 y

om försörjningsberedskapen på oljeområdet (prop. 1983/84:110 delvis)

Till näringsutskottet

Näringsutskottet har den 13 mars 1984 beslutat bereda försvarsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1983/84:110 om vissa olje frågor jämte motioner.

Försvarsutskottet yttrar sig över propositionen såvitt gäller punkt 8 Försörjningsberedskapen på oljeområdet (s. 55 – 88) och därtill hörande delar i hemställan (momenten 1, 2 och 11 i punkt 10, s. 90 – 91) jämte de i punkt 11 redovisade anslagsfrågorna för budgetåret 1984/85 (s. 91–96). Vidare tar utskottet upp till behandling tre av de motioner som har väckts med anledning av propositionen, nämligen motionerna 1983/84:2549, 1983/84:2650, yrkande 2, och 1983/84:2652. Motionerna 1983/84:913 och 1983/84:2208 från den allmänna motionstiden 1984, som båda rör beredskapslagringen av olja, behandlas också i sammanhanget. Sistnämnda motioner överlämnar utskottet till näringsutskottet samtidigt med detta yttrande.

I här aktuella delar av propositionen förelägger regeringen riksdagen följande förslag (jfr s. 58 – 59):

1. Förslag till reviderat oljelagringsprogram med lagringsmål för lagringsåren 1984/85, 1985/86 och 1986/87.

2. Förslag till ändringar i lagen (1957:343) om oljelagring m. m. av följande innebörd,

a. nuvarande krigs-, avspärrnings- och fredskrislager förs samman till en försörjningsberedskapsreserv,

b. vissa av nuvarande grupper av mineralolja som lagringsskyldigheten avser ändras,

c. särskilda lagringsregler införs i fråga om värmekraftverk med en installerad effekt av mer än 150 MW med hänsyn till dessas funktion som reservkraftverk,

d. vid basmängdsberäkning förkortas basperioden till ett år.

3. Förslag till ändring i förordningen (1957:344) om oljeavgift m. m., som förädlats av förslaget under 2 c.

4. Förslag att den s. k. vinterdispensen för tunn eldningsolja slopas.

5. Förslag att för budgetåret 1984/85 beträffande ekonomiskt försvar inom industridepartementets verksamhetsområde anvisas medel enligt följande sammanställning.

Anslag		Belopp (kr.)
H 1. Drift av beredskapslager	förslagsanslag	637 381 000
H 2. Beredskapslagring och industriella åtgärder	reservationsanslag	7 455 000
H 3. Särskilda kostnader för lagring av råolja och flygdrivmedel	förslagsanslag	1 000

Bakgrund

Vårt land är för sin försörjning starkt beroende av import av råolja och oljeprodukter. Importen sker och kommer under överskådlig tid att till stor del ske genom tillförsel från avlägsna och politiskt instabila områden. Sverige har ända sedan andra världskriget sökt gardera sig mot denna sårbarhet genom att beredskapslagra olja. Sedan 1958 har lagringen skett enligt riktlinjer i olika oljelagringsprogram som riksdagen har fastställt. Programmen, som vilar på resultat av ingående utredningsarbeten, har omfattat tidsperioder om fem till sju år. En översiktlig redogörelse för hittillsvarande oljelagringsprogram finns i utskottets betänkande FöU 1980/81:21.

De relativt långa tidsperioder för vilka oljelagringsprogrammen fastställts har skapat behov att se över dem under löpande lagringsperiod för att möjliggöra de justeringar som behövs med hänsyn till ändrade förutsättningar, t. ex. i fråga om energikonsumtion och energitillförsel. Sådana översyner, s. k. kontrollstationer, har genomförts vid flera tillfällen.

Det nu gällande oljelagringsprogrammet, som har 1975 års oljelagringskommittés arbete som grund, fastställdes i samband med 1977 års totalförvarsbeslut (prop. 1976/77:74, FöU 13, rskr 311) och avsåg ursprungligen åren 1978 – 1984. Det har sedermera reviderats efter en kontrollstation (1980 års oljelagringskommitté) och förlängts med två år till utgången av år 1986 (prop. 1980/81:90, FöU 21, rskr 281). Vid revideringen förutsattes att en ny översyn av oljelagringsprogrammet skulle ske före utgången av år 1983.

Det löpande oljelagringsprogrammet innebär att lager byggs upp för att möta tre typer av störningar och avbrott i tillförseln, nämligen krig, avspärrning och fredskriser. För varje krisfall beräknas lagerbehov som utmynnar i att lagringsmål fastställs. Detta innebär att för varje år under programtiden (lagringsår) fastställs en viss volym som skall lagras. Lager hålls av staten och enskilda. För enskilda som säljer eller förbrukar olja i viss omfattning gäller lagringsskyldighet enligt lagen (1957:343) om oljelagring m. m. Ett lager som hålls till följd av lagringsplikt enligt denna lag kallas tvångslager. Enligt av riksdagen antagna grunder för tillämpningen av oljelagringslagen får tvångslagring ske endast för krig och avspärrning. Den tvångslagrade oljan delas in i följande grupper, nämligen gasol, motorbensin (ej flygbensin), fotogen (ej flygfotogen), motorbrännolja, eldningsolja 1 och 2 samt övriga slag av eldningsolja. Viss statlig lagring finns också för krigs- och avspärrningsfallen, t. ex. av eldningsolja och flygdrivmedel. Ca 25 % av

avspärrningsreserven har enligt gällande oljelagringsprogram beräknats bestå av statligt lagrad råolja. I fredskrislagret – en lagring som har sin upprinnelse i oljekrisen åren 1973 – 1974 – inräknas endast statliga lager och s. k. kommersiella lager (dvs. lager som hålls av enskilda utöver tvångslager). Den statliga lagringen för fredskriser består till allra största delen av råolja men innefattar också vissa raffinerade produkter. Fredskrisresurserna är dimensionerade att täcka Sveriges åtaganden enligt avtal om ett internationellt energiprogram (IEP) som innefattar en lagring motsvarande 90 dagars nettoimport.

Den 1 januari 1984 har den lagrade volymen för avspärrnings- och krigsfallen beräknats till sammanlagt 13,1 miljoner m³. Fredskrisreserven har beräknats vara 5,7 miljoner m³. Den sammanlagda beredskapslagringen av olja uppgick alltså till 18,8 miljoner m³.

Försvarsutskottet

De förslag rörande beredskapslagringen av olja som läggs fram i propositionen bygger på resultat av det arbete som har utförts av den särskilde utredaren (H 1982:04) med uppdrag bl. a. att se över det löpande oljelagringsprogrammet (1983 års kontrollstation, K 83) i enlighet med vad som förutsattes när oljelagringsprogrammet senast reviderades (prop. 1981/82:90, FöU 21, rskr 281).

Regeringens förslag till reviderat oljelagringsprogram innefattar några begreppsförändringar m. m. som utskottet inledningsvis vill behandla. Bl. a. föreslås en ny bestämning av tidsperioden för lagringsåret. Detta är f. n. knutet till kalenderår men föreslås med början den 1 juli 1984 omfatta tidsperioden 1 juli ena året till utgången av juni året därpå. Som framgår av redogörelsen i det föregående föreslår regeringen vidare att nuvarande krigs-, avspärrnings- och fredskrislager planeringstekniskt förs samman till en försörjningsberedskapsreserv. Detta innebär att tvångslagringen får en något vidare syftning än f. n. i och med att tvångslagrad olja också kan avses för behoven vid en fredskris. Förslaget innefattar dock ingen ändring av reglerna för hur oljeprodukter för krigsfallet skall vara lagrade eller för i vilken situation varje del av lagret får tas i anspråk. Den föreslagna ändrade gruppindelningen av den lagrade mineraloljan gäller sammanslagning av de nuvarande grupperna motorbrännolja och eldningsolja 1 och 2 (tunn eldningsolja) till en grupp. Beträffande den tunna eldningsoljan föreslås vidare att den s. k. vinterdispensen slopas. Genom denna dispens nedsätts lagringsskyldigheten med 10 % under månaderna februari, oktober, november och december samt med 20 % för månaderna mars – september.

Nämnda förslag berörs inte i någon av de motioner som har anknytning till förslagen om reviderat oljelagringsprogram. Inte heller försvarsutskottet har någon erinran mot regeringens förslag i dessa delar.

Beräkningen av oljelagringsens omfattning baseras i propositionen på en bedömd konsumtion år 1987 om totalt 17,2 miljoner m³. Detta är endast ca två tredjedelar av den konsumtion man räknade med när det nuvarande oljelagringsprogrammet fastställdes till sin nuvarande omfattning. I övrigt bygger beräkningarna på samma säkerhetspolitiska förutsättningar som det nuvarande oljelagringsprogrammet. Det totala lagringsmålet för det reviderade oljelagringsprogrammet har satts till 15,2 miljoner m³ (lagringsåret 1986/87). Detta är 7,2 miljoner m³ mindre än slutmålet för löpande oljelagringsprogram. För lagringsåret 1984/85 har föredragande statsrådet beräknat ett lagringsbehov av 16,3 miljoner m³, vilket alltså understiger det lager som finns den 1 januari 1980 med (18,8 – 16,3) 2,5 miljoner m³. För lagringsåret 1985/86 beräknas ett lagerbehov av 15,7 miljoner m³.

I propositionen föreslås vissa ändringar av oljelagringsammansättning. Samtidigt som lagringen av motorbrännolja, tunn eldningsolja och tjock eldningsolja minskar kraftigt ökar lagringen av motorbensin och gasol. Tvångslagringen av motorbensin skall t. ex. enligt förslaget år 1986 ha ökat med 905 000 m³ i förhållande till nuvarande lager. Tvångslagringen av gasol förutsätts öka med 26 000 ton till samma tidpunkt.

I propositionen föreslås en kraftig minskning av den statliga råolja-lagringen i förhållande till gällande planer. Regeringen räknar med en total lagring om 2,7 miljoner m³, dvs. 1,2 miljoner m³ mindre än vad som f. n. finns i de statliga lagren. Detta möjliggör en motsvarande utförsäljning av statens råolja-lager. Under lagringsåret 1984/85 beräknas den omfatta 600 000 m³. I förhållande till nu gällande lagringsmål, 6,5 miljoner m³ råolja vid utgången av programperioden, är minskningen 3,8 miljoner m³. Också den statliga lagringen av motorbrännolja och eldningsolja bedöms kunna minska.

I motion 913 (c), som väcktes under den allmänna motionstiden 1984, yrkas att de statliga oljeinköpen under budgetåret 1984/85 skall minskas med 150 000 m³. Eftersom regeringen inte räknar med några sådana inköp utan i stället med en kraftig minskning av den nuvarande statliga oljelagringen anser *försvarsutskottet* att motionens syfte blir tillgodosett genom regeringsförslaget.

I motion 2649 (c) ifrågasätts lämpligheten av att öka lagringen av motorbensin med 905 000 m³ till år 1986. I stället bör regeringen enligt motionären eftersträva en ökad inhemsk produktion av etanol för drift av motorfordon, bl. a. genom att göra etanol som produceras av inhemska råvaror skattefri.

Försvarsutskottet anser att det är värdefullt att i största möjliga utsträckning täcka våra energibehov genom inhemsk produktion. Det stärker vår försörjningsberedskap och gör oss mindre sårbara. Ett ökat utnyttjande av etanol kan emellertid, enligt utskottets mening, inte påverka de närmaste årens behov av att beredskapslagra traditionella motordrivmedel. Det bör i sammanhanget framhållas att en produktion av etanol i den omfattning motionen förutsätter skulle kunna få en betydelse för vår försörjningsbered-

skap som går vida utöver behoven av motordrivmedel. Utskottet syftar särskilt på möjligheten att utnyttja etanol som plastråvara.

I motion 2652 (m) görs invändningar mot den kraftiga minskningen av främst den statliga råoljelagringen. Motionären hänvisar bl. a. till riskerna för vår försörjningsberedskap. Han pekar på de störningar på oljemarknaden som kan uppstå om t. ex. Hormuz-sundet kan komma att spärras. Motionären påminner också om att K83 föreslog en statlig råoljelagring på nuvarande nivå, ett förslag som regeringen har frångått i propositionen. Vidare framhålls att utförsäljningen av statligt lagrad råolja medför att förrådsutrymmen som byggts för ändamålet kommer att stå outnyttjade.

Försvarsutskottet bedömer att den minskning av den statliga råoljelagringen som föreslås i propositionen kan ske utan att försörjningsberedskapen äventyras. Den föreslagna minskningen har samband med den minskade konsumtionen och balanseras med en ökning av lagringen av vissa raffinerade oljeprodukter, t. ex. motordrivmedel. En ökad lagring av färdiga produkter och en minskning av råoljelagringen har t. o. m. vissa fördelar från beredskapssynpunkt eftersom ett tillgodogörande av sådan lagring kan ske utan att man först måste raffinera oljan.

Den minskade oljelagringen medför såsom påpekas i motion 2652 att vissa lagringsutrymmen inte längre behövs för sitt ursprungliga ändamål. Detta gäller främst bergrum som har iordningsställt för lagring av råolja. Vidare får man ett överskott på lagringsutrymmen för eldningsolja. Det är angeläget att lediga utrymmen i största möjliga utsträckning kommer till användning. En viss överkapacitet i fråga om lagringsutrymme bör dock godtas. Enligt vad utskottet har inhämtat överväger man inom överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) tänkbara nya användningsområden. Bl. a. undersöks möjligheten att utnyttja ledig lagringskapacitet för den ökade lagring av bensen som följer med ett godkännande av regeringsförslaget. Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motion 2652 bör avslås.

Nämnda motion berör också konsekvenserna för oljebolagen av en ändrad relation mellan tvångslagring och statlig lagring. Detta sker mot bakgrund av att staten i högre grad än näringslivet tillgodoräknas det överskott av lagrad olja som följer av de föreslagna ändringarna av oljelagringen. För näringslivet beräknas ca 2,3 miljarder kronor frigöras genom omfördelningen. Staten kan tillgodoräkna sig ca 3,7 miljarder kronor jämte minskade räntekostnader om ca 400 milj. kr. per år när revideringen av programmet är genomförd. Som skäl för denna fördelning åberopas i propositionen det statsfinansiella läget och att staten till väsentlig del har finansierat även tvångslagringen.

Här behandlat yrkande i motion 2650 (fp) rör de enligt motionären betydande svårigheter som kan drabba mindre bolag på grund av den anpassningstid regeringen har föreslagit. Motionären anser att övergångs-

bestämmelserna är otillräckliga och förordar att övergångstiden utökas med åtminstone ett år.

Försvarsutskottet – som i det föregående från beredskapssynpunkt har godtagit förslaget att minska lagringen av råolja – har inte heller i övrigt någon invändning mot fördelningen mellan tvångslagring och statlig lagring. Väsentliga delar av näringslivets tvångslager har, som föredragande statsrådet anför, byggts upp genom statliga ränte- och amorteringsfria lån. Medel för upphandling och inlagring av resterande delar av tvångslagren har anskaffats genom att avgifter har tagits ut av konsumenterna. Oljeföretagen hade under perioden 1963 – 1977 rätt att för ändamålet lägga en avgift på konsumentpriset. Medborgarna har alltså finansierat huvuddelen av näringslivets tvångslager både som skattebetalare och konsumenter.

Som påpekas i motionerna 2650 och 2652 kommer det att uppstå vissa problem för delar av oljebranschen när de föreslagna ändringarna i tvångslagringen skall genomföras. Det torde främst gälla sådana företag som åläggs en ökad tvångslagring av bensin och gasol utan att ha ett överskott på tvångslagrad eldningsolja att realisera. Problemen kan vara av ekonomisk karaktär men också av praktisk art. Det kan t.ex. uppstå brist på lagerutrymme.

Utskottet räknar med att ÖEF noga kommer att följa utvecklingen och inom ramen för de möjligheter som står myndigheten till buds vidta de åtgärder som behövs för att komma till rätta med problem som kan uppkomma vid övergången till de nya reglerna. Möjligheten att i vissa fall iordningställa utrymmen som tidigare använts för lagring av olja för utökad tvångslagring av bensin har nyss berörts. I propositionen (s. 69) pekas bl. a. på ÖEF:s möjlighet att i vissa fall helt eller delvis medge dispens från lagringsskyldigheten. Sådana medgivanden om reducering av lagringsskyldigheten bör dock enligt föredragande statsrådet lämnas med stor restriktivitet.

Det bör i sammanhanget framhållas att den utökade tvångslagringen av vissa oljeprodukter är avsedd att byggas upp successivt under lagringsåren 1984/85 – 1986/87. En sådan successiv uppbyggnad kommer att underlättas om riksdagen, som utskottet föreslår i det följande, avstår från att binda regeringen vid de i propositionen angivna lagringsmålen för lagringsåren 1984/85 och 1985/86.

Utskottet vill också peka på att övergångsbestämmelser har utformats så att inte någon lagringsskyldig får en ökad lagringsbörda när det reviderade oljelagringsprogrammet börjar gälla den 1 juli 1984. Först den 1 januari 1985 kan ett företag få utökad lagringsskyldighet.

Utskottet anser mot bakgrund av det anförda att övergången till den reviderade oljelagringsplanen bör ske på det sätt som propositionen anger. Motion 2650, yrkande 2, bör sålunda avslås.

Propositionen innehåller vissa förslag till ändring av de regler som fastställer omfattningen av skyldigheten att hålla tvångslager. Förslagen

innebär att basperioden förkortas från tre år till ett år för den som är lagringsskyldig enligt 5 och 6 §§ oljelagringslagen. Därmed undanröjs i väsentlig omfattning den eftersläpning av lagringsskyldigheten som följer av de nuvarande reglerna på området. Denna eftersläpning medför att kapital binds under lång tid för företag med minskande försäljning eller förbrukning. Detta förhållanden belyses i motion 2208 (c) och ligger bakom det i motionen framförda yrkandet om en snabbare anpassning av beredskapslagringen till aktuell oljeförbrukning. *Försvarsutskottet* bedömer att syftet med motionen blivit tillgodosett genom den föreslagna ändringen rörande basperiodens längd.

I detta sammanhang vill *försvarsutskottet* fästa *näringsutskottets* uppmärksamhet på en formulering i propositionen som har gett anledning till missförstånd. Där står (s. 81, sista hela meningen): "Den förkortade basperioden omfattar inte lagringsskyldiga som själva importerat olja för förbrukning vid anläggning." Formuleringen överensstämmer inte med regeringens avsikt enligt förslaget till lag om ändring i lagen om oljelagring m. m. (6 § första och andra styckena). Meningen hade lämpligen bort lyda: "Förbrukare med egen import är liksom enligt nu gällande regler lagringsskyldiga även om de under basåret förbrukade mindre än 5 000 m³."

Försvarsutskottet vill erinra om att regeringen avser att hösten 1984 återkomma med vissa förslag som rör beredskapslagringen av olja. Meningen är att modernisera lagstiftningen på området. En särskild utredare (1982:03) behandlar dessa frågor och väntas redovisa resultatet under våren 1984. Även utredaren för det löpande oljelagringsprogrammet väntas under våren 1984 redovisa resterande överväganden och förslag enligt utredningens direktiv. Regeringens förslag kan också – uttalar föredragande statsrådet – komma att gälla oljelagringsens omfattning. Bl. a. avses fördelningen av tvångslagringen 1985/86 och 1986/87 behandlas i det sammanhanget.

I ett sent skede av beredningsarbetet har *försvarsutskottet* fått kännedom om att landets förbrukning av tjock eldningsolja under år 1983 uppgick till ca 5 miljoner m³. Regeringens förslag utgår från en bedömd förbrukning samma år av 6,7 miljoner m³. Bedömningen bygger på en prognos från statens energiverk. Skillnaden mellan bedömd och faktisk förbrukning år 1983 är betydande men bör inte hindra att riksdagen godkänner det föreslagna slutmålet för lagringen enligt det reviderade lagringsprogrammet, totalt 15,2 miljoner m³ år 1986/87. Däremot bör enligt *försvarsutskottets* mening klart anges att detta ställningstagande inte innebär någon låsning av de i propositionen angivna lagringsbehoven för lagringsåren 1984/85 och 1985/86. Regeringen – som enligt grunder riksdagen godkänt har att fastställa den mängd olja av varje varuslag som skall tvångslagras i landet – kan i så fall vid fastställandet av mängder för nämnda lagringsår med beaktande av slutmålet för oljelagringsprogrammet ta hänsyn till när den faktiska nedgången av förbrukningen inträffar under perioden.

Mot bakgrund av osäkerheten om den framtida oljeförbrukningen m. m.

är det enligt utskottets mening mycket angeläget att regeringen i anslutning till aviserad proposition hösten 1984 prövar hållbarheten i det reviderade oljelagringsprogrammet mot bakgrund av då tillgängliga prognoser och beräkningar. Det bör också i samband med förslag till ny lagstiftning klart belysas vilken fördelning av beslutskompetens mellan riksdag och regering som avses gälla i systemet för beredskapslagring av olja.

Sammanfattningsvis anser försvarsutskottet att regeringens förslag till riktlinjer för ett reviderat program för beredskapslagring av råolja och oljeprodukter t. o. m. lagringsåret 1986/87 bör godkännas med nyss angivet förtydligande. De framlagda förslagen till lagar om ändringar av lagen (1957:434) om oljelagring m. m. och förordningen (1957:344) om oljeavgift m. m. bör enligt utskottets mening antas. Inte heller föreslagna ändringar i övrigt av grunderna för tvångslagringen och de anslagsfrågor som behandlas ger utskottet anledning till erinringar. Detta innebär att utskottet inte förordar bifall till något av de i detta yttrande behandlade motionsyrkandena.

Stockholm den 26 april 1984

På försvarsutskottets vägnar

PER PETERSSON

Närvarande: Per Petersson (m), Olle Göransson (s), Roland Brännström (s), Gunnar Björk i Gävle (c), Åke Gustavsson (s), Göthe Knutson (m), Evert Hedberg (s), Karl-Erik Svartberg (s), Olle Aulin (m), Mats Olsson (s), Anita Bråkenhielm (m), Eric Hägelmark (fp), Inge Carlsson (s), Ingvar Björk (s) och Anders Svärd (c).

Bilaga 2

Översikt av utskottets behandling av propositionen och motionerna

Proposition/ motion	Utskottets yttrande s.	Utskottets hemställan moment	Reservation nr
<i>Proposition</i>			
<i>1983/84:110</i>			
moment			
1	22	18	
2	22	18	
3	11	1	1, 2
4	12	3	4, 5
5	11	2	3
6	15	6	9-11
7	13	5	7, 8
8	18	9	12, 13
9	18	7	
10	18	8	
11	22	13-16	
punkt			
H 1	22	19	
H 2	22	19	
H 3	22	19	
<i>Motion 1982/83:</i>			
1108:2	21	11	15
<i>Motion 1983/84:</i>			
913	22	12	
1367:2	21	10	14
4	21	11	15
2208	22	17	
2364	19	9	12, 13
2646:1	11	1	1, 2
2	13	4, 5	6-8
3	13	3	4, 5
4	13	5	7, 8
5	19	9	12, 13
2647	17	6	9-11
2648:1	11	1	1, 2
2	13	3	4, 5
3	16	6	9-11
4	18	9	12, 13
5	18	9	12, 13
6	18	9	12, 13
2649	22	13	
2650:1	17	6	9-11
2	22	15	
2651:1	18	9	12, 13
2	11	1	1, 2
3	13	3	4, 5
4	11	2	3
5	16	6	9-11
6	13	5	7, 8
2652	22	14	

Innehåll

<i>Ärendet</i>	1
<i>Sammanfattning</i>	1
<i>Propositionen</i>	
Huvudsakligt innehåll	3
Förslag	3
<i>Motionerna</i>	4
<i>Ärendets beredning</i>	7
<i>Vissa uppgifter om oljemarknaden</i>	7
Oljeleveranser i Sverige	7
Oljeföretagens andelar av oljemarknaden	8
<i>Utskottet</i>	
Inledning	9
Oljeprospektering och oljeutvinning	10
Riktlinjer	10
Anslag	12
Svenska Petroleum AB:s verksamhet	14
Inledning	14
Kapitaltillskott m. m.	15
Ägarförhållanden	18
Oljeersättningsprogrammet	20
Förstatligande av oljeindustrin	21
Försörjningsberedskapen på oljeområdet	22
Hemställan	23
<i>Reservationer</i>	
1. Grunder för stöd till prospektering och utvinning (m)	26
2. Grunder för stöd till prospektering och utvinning (c)	27
3. Ändrade villkor för bidrag (m)	27
4. Anslag för program för prospektering (m)	28
5. Anslag för program för prospektering (c)	28
6. Prospektering efter kol (c)	29
7. Garantier för utvinning av olja, naturgas och kol (m)	29
8. Garantier för utvinning av olja, naturgas och kol (c)	29
9. Kapitaltillskott till Svenska Petroleum AB, m. m. (m)	30
10. Kapitaltillskott till Svenska Petroleum AB, m. m. (fp)	31
11. Kapitaltillskott till Svenska Petroleum AB, m. m. (vpk)	31
12. Ägarförhållanden i Svenska Petroleum AB (m)	32
13. Ägarförhållanden i Svenska Petroleum AB (c, fp)	33

NU 1983/84:43	46
14. Oljeersättningsprogrammet (vpk)	34
15. Överförande av den privata oljeindustrin i samhällelig och kooperativ ägo (vpk)	34
<i>Särskilt yttrande</i>	
Anslag till ekonomiskt försvar (m)	35
<i>Bilagor</i>	
1. Försvarsutskottets yttrande 1983/84:2 y	36
2. Översikt av utskottets behandling av propositionen och motionerna	44